

Metsamees

SELLES NUMBRIS:

4–6 UUDISED

Erametsaomanikud ja RMK teevad koostööd

Lasteaiad said RMK-lt „Metsaelu aabitsad“

Kinnitati RMK 2010. a eelarve

RMK nõukogu uus koosseis

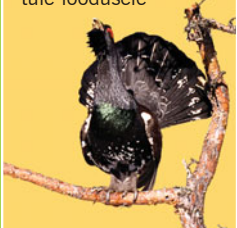
7–18

PEATEEMA

Metsist on võimalik kaitsta üksnes metsa majandades

DEBATT

Kui suur osa Eesti metsadest peaks kuuluma puutumatule loodusele

23–26

PERSOON

Leelo Tungal – lapsest saati metsas

31–34

KUU TEEMA
Jõulupuu too metsast ise!

35–38

LOODUSFOTO
Mati Kose kohtumised põtradega

39–44

AJALUGU
Jahipidamine oli ja on looma ülekavaldamine

45–61

PUHKEPÄEV
Sündmused ja üritused, kroonika, ürituste kalender, õnnitlused, toit, lastekas, raamatud, ristsõna

62

UUED TÖÖTAJAD

3 Juhtkiri

Raskete aegade tunneli otsas plingib valgus

4-6 RMK uudised

7 Kuu teemad

7-9 Metsist on võimalik kaitsta üksnes metsa majandades

10-12 RMK metsahaldus: Mis tehtud? Mis teoksil?

13-14 ARVAMUS

Mets pakub tööd ja annab sooja

15-18 DEBATT

Kui suur osa Eesti metsadest peaks kuuluma puutumatule loodusele?

19-22 PARTNER

Biokütuse tarbija – Vao Hake

23-26 PERSOON

Leelo Tungal: lapsest saati metsas

27-28 AMET

Logistik: Ülla Tomp

29-34 RMK

Projekt Case Forest – „tiigrihüppe” ja õuesõppe sümbioos
Jõulupuudoo metsast ise!

35-38 Loodusfoto

Kohtumine põtradega

39-44 Ajalugu

Jahipidamine oli ja on looma ülekavaldamine

45 Puhkepäev

46-49 Sündmused ja üritused

Intervjuu raamatu „Metsaelu aabits” tekstide autori Kätlin Vainolaga
Loodi RMK Spordiklubi
Jõululodi saabus Tartu Raekoja platsile
RMK võitis metsatööstusettevõtete korvpalliturniiril II koha
Taasloodi Eesti Metsateenijate Ühing

50-52 Kroonika

53 Ürituste kalender

Üritused ja näitused detsembris

54-55 Õnnitlused

Juubilarid: november, detsember, jaanuar

56-57 Toit

Hautatud lambakints juudidipäraselt

58-59 Lastekas

Saame tutvavaks, sügis/talv metsas

60 Metsamees soovib: raamat

61 Ristsõna

62 Uued töötajad

Metsamees

Ajakiri Metsamees on RMK töötajatele ja partneritele mõeldud väljaanne, mille esmanumber ilmus 2000. a mais

Nr 5 (101)

November–detsember 2009

Ilmub 5 korda aastas

VÄLJAANDJA:

RMK

TOIMETUSE ADDRESS:

Metsamees
Viljandi mnt 18b
11216 Tallinn
Telefon 676 7033
metsamees@rmk.ee
www.rmke.ee/metsamees

PEATOIMETAJA:

Elina Kink

TOIMETAJA:

Martin Hanson

KEELETÖIMETAJA:

Tuuli Kaalep

DISAINITIIM:

DF
Identity Matters & Visual Affairs™

TRÜKK:

Aktaprint

TIRAAŽ:

3000

KAANEFOTO AUTOR:

Kaupo Kikkas

LEVI JA ADRESSIDE PROBLEEMID:

metsamees@rmk.ee

Ajakiri Metsamees on trükitud paberile CyclusOffset (valmistatud 100% korduvkasutusega kiust)

Metsamees

Raskete aegade tunneli otsas plingib valgus

Tiit Timberg
RMK juhatuse liige

Saabunud sügis nõuab tõhusat tegutsemist kogu RMK-lt, et kevadise säästueelarve ülesannetega hakkama saada. Tulude eelarve täitmine on tugevat pingutust nõudev ja jätkuvalt rasked olud nõuavad kolmelt metsakasvatuse valdkonnalt – metsahalduselt, metsamajanduselt ja puiduturustusest väga head koostööd. Täna sõnum neilt kolmelt on jätkuvalt – me saame hakkama! Kärbitud kuludega oleme samuti hakkama saanud ja isegi neid kokku hoidnud. Kindlasti ei peaks RMK-s keegi selleks rakendama ülimaid pingutusi, et kõiki kulusid, ilma selge vajaduseta, maksu-mis-maksab põhimõttel, aasta lõpuks ära kasutada. Selline mõtlemine ja käitumine jäägu minevikku!

Metsahalduse selle aasta peateema on olnud maa ja metsa lähendamine ning kinnisvara korraldamise temaatika toomine metsahaldusesse. Maa on kõige alus. Maa-amet on teinud RMK-le aasta alguses ettepaneku 2800 maatüki, pindalaga 70 000 hektarit, katastrisse vormistamiseks ja majandamisele võtmiseks. Augustis-septembris anti võimalus RMK kinnisvara talitusele/metsakondadele esitada omapoolsed ettepanekud maade vormistamiseks. Meie ettepanekus sisaldus kokku 10 100 maatükki, mida näeksime riigimetsamaa koosseisus. Katastrisse vormistamine käib hoogsalt, selle aasta lõpuks jõuame 30 000 hektarini. Milliste juurdetulevate maatükkide arvuni ja hektariteni jõuame protsessi lõpuks, selgub järgmise aasta jooksul. Metsakorraldajad jõuavad selle aasta lõpuks lisandunud

maade inventeerimisel 10 000 hektarini. Järgmisel aastal on kavas seda mahtu kahekordistada, tehes samas ka vajalikus mahus (2010: 90 000 hektarit) põlise riigimetsamaa inventeerimist.

Metsa ja maa, mida kokku nimetame metsamaaks, kasutamise skaala laieneb järjest. Analüüsides metsamaa erinevate maarendilepingute alusel laekuvat tulu, siis aastane tulu renditasu ja rentnike poolt tasutava maamaksu näol on jõudmas 500 000 kroonini. Puidumüügi tulude juures jääb see summa muidugi jätkuvalt marginaalseks. Siin on esmatähtis see, et heade ideede korral on olemas riigimetsamaa rentimise võimalus tehnorajatise püstitamiseks, ATV-sõitudeks või suusatrasside rajamiseks ning poolte õigused-kohustused on selgelt lepinguga fikseeritud. Metsa ja maa erinevate kasutusvõimaluste tänast päeva ja homseid võimalusi hakkab näitama maakonna metsakonnapõhine, pikaajaline (10 aastat) metsamajandamise kava, mida kavatseme järgmisel aastal poolele riigimetsamaale koostada.

Järgmise aasta eelarveprojekt on koostatud ja esitatakse lähiajal RMK nõukogule. Puiduhindade ülim madalseis ja olematu nõudlus on tasapisi möödumas. RMK kasumi tootmise võime on taastumas. „Raskete aegade tunneli” otsas juba plingib ja kindlasti ei pärine see valgus läheneva rongi tuledest! ■

RMK uudised

RMK ja Elering OÜ sõlmisid lepingu õhuliinide kaitsevööndite laiendamiseks ja hooldamiseks

RMK juhatuse liikmete Tavo Uuetalu ja Tiit Timbergi ning Elering OÜ juhatuse esimehe Lembit Vali ja juhatuse liikme Peep Soone poolt 20. novembril allkirjastatud leping sõlmiti viieks aastaks. Lepingust tulenevalt korraldab RMK õhuliinide kaitsevööndites kasvava metsa ja võsa raiet riigimetsa läbivatel liinilõikudel.

„RMK-l on piisavalt oskuslikke ja kogenud töövõtjaid, et teostada õhuliinide kaitsevööndites raietöid. Arvestades, kui palju elektriline läbib riigimetsa, siis sellest tulenevalt on tegemist olulise lisatööga, mis loob ka võimalusi täiendavaks tööhõiveks”, selgitas RMK juhatuse liige Tavo Uuetalu.

„Elering OÜ üheks prioritee-

diks on viimastel aastatel olnud kaitsevööndi ulatuses liinikorida laiendamine, et vältida sügistormide ajal puude lange-mist liinidele. Lisaks elektri-varustuse tagamisele on oluline ka elektriohutuse aspekt, kaitsevööndite laius ongi kehtestatud Elektri-ohutusseaduse alusel”, kommenteeris omalt poolt Elering OÜ juhatuse esimees Lembit Vali.

Lepinguga määratakse osapoolte esindajad koostöö korraldamiseks, tellimuse esitamise ja täitmise põhimõtted ning tööde teostamise hinnad. Äsja sõlmitud leping on järjekorras kolmas. Varasemate, aastaste lepingute alusel on RMK poolt raiatud liinikorida kaitsevööndites ligi 40 000 kuupmeetrit kasvavat metsa. ■ (MM)

RMK nõukogu uuteks liikmeteks kinnitati Lahtvee ja Tõniste

Valitsuse 12. novembril korraldusega tehti muudatused Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) nõukogu koosseisus, uuteks liikmeteks on Valdur Lahtvee ja Toomas Tõniste. Riigikogu 1. oktoobri otsuse alusel nimetati RMK nõukogu liikmeks Tiina Oraste asemel Valdur Lahtvee. Nõukogust lahkus rahandusministri endine nõunik Rein Järvelill.

Vabariigi Valitsuse korraldusega on RMK nõukogusse nimetatud järgmised isikud: Ülle Rajasalu (nõukogu esimees), Rita Annus, Helmer Jõgi, Tõnis Kõiv, Andres Lume, Ivar Sikk, Andres Talijärv, Valdur Lahtvee ja Toomas Tõniste.

Riigikogu nimetab nõukogu liikmed Riigikogu alatise keskkonnakomisjoni ettepanekul. Nõukogu moodustatakse kolmeks aastaks. ■ (MM)

Nõukogu kinnitas RMK 2010. aasta eelarve

RMK nõukogu kinnitas 20. novembri koosolekul RMK 2010. aasta eelarve, mille kogutulud on 1,53 miljardit krooni, tegevuskulud 1,38 miljardit krooni ning planeeritav puhaskasum 150 miljonit krooni.

2010. aastaks prognoositakse tulude kasvu võrreldes käesoleva aastaga 16%. Kasv on võimalik tänu puiduturu elavnemisele, mis võimaldab suurendada metsamaterjali müügiplaani ning prognoosida kõrgemaid hindu.

Seoses suurenenud tööde mahuga kasvavad ka tegevuskulud 12%. „Eriti positiivne on see, et tänu RMK-s läbiviidud ümberkorraldustele ning juhtkonna heale tööle, on suudetud hoida üldhalduskulude osakaal kogukuludest jätkuvalt langustrendis. 2008. aastal oli see 25%, 2009. aastal 21% ning 2010. aastal prognoositakse üldhalduskulude vähendamist 20%-ni kogukuludest,” selgitas RMK nõukogu esimees Ülle Rajasalu.

Metsauuendustöid on 2010. aastaks planeeritud suuremas

mahus kui käesoleval aastal: uut metsa plaanitakse rajada 4539 hektaril, metsanooredikke hooldada 13 820 hektaril ning harvendusraieid teostada 10 600 hektaril. Riigimetsast raiutava puidu kogus 2010. aastal on 2,5 miljonit tihumeetrit. Metsaparanduslike tööde eelarve on 120 miljonit krooni.

Investeeringute maht 2010. aastal on 99 miljonit krooni, mis on samas suurusjärgus amortisatsioonikuluga. Suurim mahuks on 55 miljoni krooni ulatuses – on kavandatud investeeringuid metsaparandusse.

RMK 2010. aasta eelarve on koostatud lähtuvalt RMK arengukavast aastateks 2009–2012. ■ (MM)

RMK jätkab küttepuidu müüki eraisikutele

RMK võtab vastu küttepuidu tellimusi Pärnu, Viljandi, Valga, Võru, Põlva, Hiiumaa ja Saare maakonnas.

Valikus on kuuse-, männi- ja lehtpuuküttepuit, mida pakutakse kliendile koos kohaletoomisega. Küttepuidu liigist ja veokaugusest sõltuvalt kujuneb ühe kuupmeetri küttepuidu hinnaks 426 kuni 567,5 krooni. Pakutava sortimendi ja tellimise tingimuste kohta leiab info RMK kodulehelt rubriigi „Puidu müük–Küttepuidu müük” alt või lingilt www.rmkk.ee/kyte ■ (MM)

RMK ja erametsaomanikud sõlmisid koostöölepingu

TÜ Keskühistu Eramets ja RMK sõlmisid septembris koostöölepingu, eesmärgiga luua metsaomanikele paremad tingimused metsamaterjali müügiks ning seeläbi hoogustada metsade majandamist. Vastavalt kokkuleppele aitab RMK laiendada erametsaomanike majandustegevust läbi paremate turustusvõimaluste pakkumise.

„Koostöö RMK-ga on üks võimalus tõsta erametsaomanike motivatsiooni metsa raiuda. Kui on olemas toimiv kanal, mille kaudu puitu turustada, on metsaomanikul ka suurem huvi tegeleda metsakasvatusega (majanduslike

töödega”, selgitas erametsaomanike huve TÜ Keskühistu Eramets tegevjuht Indrek Palm.

Selleks, et parimal viisil ära kasutada kõik erinevad metsast saadava puidu sortimendid, on RMK otsinud ja leidnud võimaluse ka vähemkvaliteetse metsamaterjali kasutamiseks energiatootmises. RMK-l on kanalid ja kogemused metsamaterjali müügiks suuremas mahuks, olles seeläbi siinsetele puidutööstustele pikaajaliselt stabiilne partner. TÜ Keskühistu Eramets ja RMK vahel sõlmitud leping on samm koostöö tugevdamiseks erametsaomanike ja metsatööstuse vahel. ■ (MM)

RMK avalikustas 2010. aasta uuendusraiate nimekirjad

RMK kodulehel on üleval 2010. aasta uuendusraiate nimekirjad. Teave töödest avalikustati eesmärgiga informeerida inimesi riigimetsas toimuvast ning anda võimalus tutvuda kavandatud raietöödega huvipakkuvast kohas.

Uuendusraiate nimekirjas on toodud majandatavas ja piirangutega majandatavas metsas raieks kavandatud metsaosade loetelu, mille hulgas on võimalik teha raiekohtade valik. Raienimekirjast leiab raiekohta kohta detailsed andmed, nagu eraldise pindala, peapuuliik, vanus, boniteet, kasvukohatüüp

ja raiutav tagavara.

Raiete nimekirjad kuvatakse RMK veebis iga metskonna alljaotuses, näiteks Harjumaa <http://www.rmkk.ee/teemad/metsamajandamine/metskonnad/harjumaa-metskonnd>

Kavandatud raie asukoha leiab üles metsaregistri <http://register.metsad.ee/avalik/> abil. ■ (MM)

RMK kinkis lasteaedadele 725 „Metsaelu aabitsat”

Toetamaks loodusteadlikkuse arendamist koolieelse hariduse vallas, kinkis RMK Haridus- ja Teadusministeeriumile 725 eksemplari eesti- ja venekeelset „Metsaelu aabitsat” Eestimaa lasteaedadele jagamiseks.

Eesti metsi ja metsaelu tutvustava raamatu peategelaseks on rebasepoiss, kelle toimetusi erinevatel aastaaegadel vaadeldakse läbi noore kutsika mängude ja avastuste, jahiõppetundide ning ümbritsevas looduses toimuva.

Loodu pani kirja Kätlin Vainola, tõetruud joonistused kodumaisest loodusest tegi Kristina Reineller. Raamatuga käib kaasas Fred Jüssi poolt lindistatud erinevate aastaaegade loodushälle CD. RMK nõustas raamatu sisu koostamist, et see kajastaks võimalikult tõetruult looduses toimuvat.

RMK kodulehe Metsakooli all-lehele lisatakse vastavalt aastaaegadele ka toetavad töölehed ja tegevuste kirjeldused, mida lasteaiatõpetajad saavad oma töös kasutada. „Metsaelu aabits” valmis RMK ja Menu kirjastuse koostöös ning tuli raamatupoodides müügile 12. oktoobril. ■ (MM)

Ajakirja Eesti Mets ajaloolisi numbreid saab lugeda internetist

Projekti „Metsanduslik pärandkultuur – ühise kultuuriruumi edendaja” raames digitaliseeriti vanad Eesti Metsa (1921–1944), Metsamajanduse (1941) ja „Metsa- ja jahimehe kalender-käsiraamatu” numbrid. Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) on projekti juhtpartneriks ja kaasrahastajaks.

Töö valmis Euroopa tõukefondide INTERREG IVa Kesk-Läänemere programmi pärandkultuuri piiriülese koostööprojekti raames. Digitaliseerimise teostas Eesti Rahvusraamatukogu.

Väljaande Eesti Mets leiab Eesti Rahvusraamatukogu digiarhiivi DIGAR aadressilt: <http://digar.nlib.ee/otsing/avaleht?pid=nlib-digar:50724> ■ (MM)

Rubriik „Kuu teemad” avab RMK ja kogu metsandussektori aktuaalseid teemasid. Avaldame arvamusi ja kommentaare ning lahkame vastandlikke seisukohti olulise sündmuse üle. Tutvustame RMK kliente ja partnereid ning Eesti metsale olulisi persoone.

Veel selles sektsioonis:

7–9	Metsist on võimalik kaitsta üksnes metsa majandades	19–22	PARTNER Biokütuse tarbija – Vão Hake
10–12	RMK metsahaldus: Mis tehtud? Mis teoksil?	23–26	PERSOON Leelo Tungal: lapsest saati metsas
13–14	ARVAMUS Mets pakub tööd ja annab sooja	27–28	AMET Logistik: Ülla Tomp
15–18	DEBATT Kui suur osa Eesti metsadest peaks kuuluma puutumatu loodusele?	29–34	RMK Projekt Case Forest – „tiigrihüppe” ja ööesõppe sümbioos Jõulupuu too metsast ise!

Metsist on võimalik kaitsta üksnes metsa majandades

Tekst: Tiit Timberg, RMK juhatuse liige

Kuigi esialgne kava oli selles numbris peateemana käsitleda metsamajandust, otsustasime, et õigem on enne majandamise poole tutvustamist rääkida metsahaldusest. Just see valdkond teeb ära eeltööd metsa majandajatele. Ilma metsahalduse inimeste tööta ei oleks meil tulevikus metsa, mida majandada ning puiduturustajatel, mida müüa. Käesolevas numbris räägime metsahalduse tegevistest, plaanidest ja selgitame murekohti.

On selge, et loodust on vaja kaitsta, aga seda tuleb teha senisest läbimõeldumalt ja tasakaalustatumalt, leiab valdkonna juht Tiit Timberg. Sellest teemast ajendatud on ka käesoleva numbri avalugu ning debatt. Kui metsi üldse ei majandata, siis ei võida sellest keegi, isegi mitte metsis. ▶

Foto: JURI PERE

Metsise, meie metsade suurima kanalise ja kunagise uhke jahilinnu hea käekäigu kindlustamiseks on Eestimaa metsades üle 300 elupaiga püsielupaigana kaitse all, kokku 137 000 hektaril. Metsisel peaks nüüd ju hästi minema – järjest enam metsa on arvatud majandamisest välja, erinevate kaitsereežiimidega määratletud ning kaitsemeetmed on järjest karmistunud. Mis on metsisega tegelikult juhtunud?

Kaitse on olnud ühekülgne ja ebatõhus

2001. aastal kehtestatud metsiste kaitsekorralduskava alusel tsoneeriti metsise kaitstavad elupaigad kahte tsooni: I tsoon sihtkaitsevööndina, kus metsa majandamist ei toimu ja II tsoon piiranguvööndina, kus metsa majandamine toimub oluliste piirangutega. Võrreldes varasemaga, suurendati olulisel määral I tsooni ulatust, lootuses,

et metsa majandamise lõpetamine kaitseb metsist.

Metsise jätkuvalt halva käekäigu põhjuseks peavad eksperdid intensiivset raietegevust. Lihtne loogika – lõpetame raied ja asjad saavad korda. Metsamehe-praktikuna olen kardinaalselt teisel seisukohal. Metsise kaitse on näide ebaõnnestunud püüdest dünaamilist elusloodust, ülla kaitse loosungi all, „purki konserveerida”. Metsas mitte midagi tegemine on viinud selleni, et metsis ei püsi kaitse alla võetud alal. Nimelt muutuvad

MAJESTEETLIK: Metsis on suur lind, kellele tihedas, lennu- ja mänguplatsideta metsas ei ole lihtsalt ruumi. Kagu-Eestis pole harvad juhused kui metsis on kolinud kaitstavalt alalt normaalselt majandatud tulundusmetsa.

metsa ilme ja struktuur metsisele ebasobivaks. Kõrgetes männikutes kogub jõudu teise rinde kuusk ja sellises tihedas, lennu- ja mänguplatsideta metsas ei ole suurele linnule lihtsalt ruumi. Usina I tsooni laiendamisega on sinna sageli arvatud ülitihedaid kuuse- ja männinoorendikke, mis majandamata kujul metsisele kuidagi ei sobi. Kagu-Eestis kuuleb igalt teiselt metsamehelt lugu sellest, kuidas metsis kolis kaitstavalt alalt normaalselt majandatud tulundusmetsa. Metsameeste arvates on oluliseks metsist ähvardavaks ohuks hoopis väikekiskjate kõrge, kohati ülikõrge arvukus. Rebane, nugis ja kõiki-kõike hävitav-sööv kährikkoer on tegelikult metsise vinduva-väheneva arvukuse taga. Väikekiskjate küttimine ei ole mitmetel põhjustel jahimeeste seas populaarne tegevus. Metsise aladel on kaitserižiimiga küttimise aega lisaks oluliselt piiratud, kõigest perioodile 01.09.–01.02. See on viinud olukorrani, kus väikekiskjate arvukust metsise aladel sisuliselt ei piirata!

Skandinaavias on head majandamise kogemused

Astume paar sammu kodukamaralt kaugemale. Olen Norras koos kolleegidega kükitanud lausa metsise mänguala tsentris ja nautinud vaadet, mis metsisele avaneb. Olemas on avarad mänguplatsid ja samas vajalikud varjumisribad. Selliseks on need metsad kujundanud inimene. Vajalikud raied olid tehtud, metsa uuendamiseks maapind mineraliseeritud ja samas metsis mängis arvukalt. Olen Kesk-Soomes seisnud vana männi taga ja jälginud, kuidas suursugused linnukoerad ajavad küttidele metsiseid lendu. Kõik see toimus süsteemselt ja traditsiooniliselt majandatud metsas, kus metsiste kõrge arvukus on võimaldanud neid jahilinnu staatuses hoida. Samas rõhutasid soomlased korduvalt, et väikekiskjate arvukuse ohjamiseks rakendatakse metsise aladel kõiki abinõusid, vastasel korral ei ole metsisel, maa peal pesitseva linnuna, lihtsalt lootust.

RMK tahab metsise paremale käekäigule kaasa aidata

Metsist tuleb kaitsta teisiti, metsa aktiivselt majandades ja Eestiski on selleks kõik võimalused. Alustagem väiksemate testaladega: teostame vajalikud raied, vähendame oluliselt

Metsis on II kategooria kaitsealune liik, kelle arvukus on tuntuima eksperdi Ene Vihti andmetel Eestis viimastel aastakümnetel märgatavalt langenud. Tehtud inventuuride tulemused näitavad, et möödunud sajandi viimase 30 aasta jooksul on tühjaks jäänud 30% teadaolevatest metsise mängupaikadest. Aastatel 1970–1980 oli Eestis 627 metsise mängupaika, 2000. aastaks oli mängupaikade arv langenud 442-ni (riigimetsad ja erametsad kokku).

väikekiskjate arvukust ja kindlasti hakkab metsisel paremini minema. Senised RMK ettepanekud on langenud suhteliselt viljatule pinnasele. Natura programmi raames küsiti RMK arvamust ja ettepanekuid 8 uue metsise püsielupaiga suhtes. Pärnumaale tuleb sealhulgas 5 uut metsise kaitseala, pindalaga üle 900 hektari. Selgus, et uute Pärnumaa kaitseala ringpiiride osas ei saanud RMK ettepanekuid arvestada, kuna kaitstavad hektarid on juba Euroopale ära lubatud. Tsoneeringute, kaitserižiimi ja neist tulenevate metsamajandamise võimaluste osas arvestati RMK sisulisi ettepanekuid väga vähesel määral. Sellele vaatamata on RMK avatud koostööle keskkonnaministeeriumi ja keskkonnametiga ning loodab, et kivilinenud mõtte- ja tegutsemislaad lõpuks mureneb. ■

RMK metsahaldus: Mis tehtud? Mis teoksil?

Tekst: Martin Hanson

RMK juhtimisstruktuuri ümberkorraldamise tulemusel jagunes senine ühtne metsakasvatuse valdkond kolmeks spetsialiseerunud valdkonnaks: metsahaldus, metsamajandus ja puiduturustus. RMK juhatuse liige Tiit Timberg võttis aja, et selgitada, milliseid teemasid lahendab täna-homme metsahalduse valdkond.

Metsakasvatuse käib traditsioonilist rada

Metsakasvatustööde kavandamine ja teostatud tööde kvaliteedi kontroll on metsahalduse metaskondade põhiülesandeks. Meenutame veel arvusid: RMK-l on 17 metaskonda, igas maakonnas 1, välja arvatud Ida-Virumaal ja Pärnumaal, kus on 2 metaskonda. Metaskonda juhivad metsa-ülem (17), metaskonnas töötavad spetsialistid (19) ja metsnikud (78). „Metaskondade koostöö metsamajanduse valdkonna kolme regiooniga on olnud hea ning olen kindel, et selle sügise üliõpilaste ilmastikuolude ja kavandatud raietmahuga saadakse siiski hakkama,” avaldas Timberg veendumust.

2010. aastaks metsahalduse poolt metsamajandusele kavandatud tööde mahud jäävad uuendusraiate osas selle aasta tasemele, samas kasvatatakse järgmisel aastal veelgi metsakasvatustööde harvendusraiate ja noorendike hooldamise mahusid. Timberg pidas edasimeinekust ka raielankide eraldamise ja raielankide üleandmise-vastuvõtmise uuendatud korra kehtestamist, millest tulenevalt on kahe osapoole, metsahalduse ja metsamajanduse vaheline töökorraldus ja kvaliteedinõudlikkus saanud ühtsele alusele. Metaskondade koordineerivad metaskondade tööd selles töölõigus metaskasvatuse peaspetsialist Toomas Väärt ja metaskasvatuse spetsialist Silvi Vinkman.

Maa on kõige alus

Metsahaldusvaldkonna rüppe tuli selle aasta märtsist alates ka kinnisvara korraldamise talitus, kus Andrus Lauren juhitud kolme

spetsialisti kaasabil lahendatakse RMK kõik maadega seonduvad probleemid. „Maade teemal on hea näide koostööst sündinud sünergiast maamaksu kontrollimise aktsioon, kus metaskondade läbiviimisel ja kinnisvara korraldamise talituse, finantsosakonna ja õigusosakonna kaasabil vähenes selle aasta maamaksukohustus 4,3 miljoni krooni võrra. Vallad tunnistasid reh-kenduste ekslikkust ja parandasid maksuteated,” selgitas Timberg.

Riigi maa-amet on teinud RMK-le ettepaneku 3500 maatüki, pindalaga 70 051 hektarit, vormistamiseks ja majandamisele võtmiseks. Augustis esitas RMK omapoolse, tunduvalt mahukama ettepaneku, 10 100 seni reformimata riigimaa maatüki liitmiseks RMK majandatava metsamaaga. Kinnisvara korraldamise talituse koordineerimisel kannavad seda maad maakatastrisse riigihanke võitnud maakorraldusfirmad. Selle tööga tahetakse selle aasta lõpuks jõuda 30 000 hektarini. Kogu juurdeliidetava metsamaa maht selgub ilmselt 2010. aasta jooksul. „Ülisuuri tulude tõusu lootusi juurdeliidetava metsamaaga ei seosta. Inventeerime metsaressursi, kavandame metsakasvatust, teeme tööd ja näeme vaeva, küll need tuludki tulema hakkavad,” lootis juhatuse liige.

Kinnisvara talituse ja metaskondade koostöö viljana on käesoleva aasta 9 kuu jooksul sõlmitud 45 maarendilepingut. Näiteks oktoobri algul sõlmis RMK Valgamaa metsaülem MTÜ-ga Tartu Maraton 10-aastase maarendilepingu 18,1 hektarile riigimaale, mille eest saadakse renditasu 1500 krooni hektarilt aastas, lisaks tasub rentnik maamaksu. Tegemist on Otepäält Elvasse viiva maratonitrassi riigimetsa osaga. Huvi riigi

SILLAD: Metsahalduse osa on ka metsaparanus. Pildil sild Elva jõel enne ja pärast rekonstrueerimist.

metsamaal midagi teha ja selleks leping sõlmida on aasta-aastalt kasvav ja metsahalduse valdkond aitab sellistel huvidel realiseeruda.

Metsakorraldajad hindavad ja kirjeldavad metsavarusid

Metsahalduse valdkonna metsakorralduse talitus Veiko Eltermanni juhtimisel tagab 2 piirkonnajuhi ja 35 taksaatori tööga, et andmed metsavarude kohta ei oleks vanemad kui 10 aastat. Selleks tuleb aastas riigimetsa inventeerida 100 000-hektarilises mahu. „Taksaatorid on esimesed, kes kirjeldavad ka juurdeliidetavate metsamaade olemust ja sisu. Viimati inventeeriti selliseid metsasid ilmselt möödunud sajandi kaheksakümnendatel, seega algab tänane taksaatori töö metsaressursi kirjeldamisel praktiliselt

nullist. Inventeerimata metsa ei saa majandada, seega väga tähtis tööloik ja selle aasta lõpuks jõuame liidetud maade inventeerimisel 10 000 hektarini, põlise riigimetsa inventeerimise maht on sellel aastal 100 000 hektarit,” selgitas Tiit Timberg.

Metsaparanuse spetsialistide väike meeskond teeb tänuväärset tööd

„Möödunud 1,5 aastaga on metsaparanuse peaspetsialisti Toomas Kivisto, spetsialistide Jüri Koorti ja Madi Nõmme poolt kavandatud ja hangete võitjate poolt projekteeritud metsakuivendussüsteemide uuendamist või rekonstrueerimist ligi 30 000 hektaril, metsateede uuendamist või rekonstrueerimist 350 kilomeetril ▶

Foto: JURI PERE

METSAD KORDA: Eesmärk on, et andmed metsavarude kohta ei oleks vanemad kui 10 aastat. Metsakorraldaja Toomas Otsal tuleb koos kolleegidega aastas inventeerida ligi 100 000 hektarit metsa.

ja planeeritud 20 metsaparanduse suuremat üksikobjekti ehk siis peamiselt suured truubid ja sillad,” võttis Timberg kokku metsahaldusosakonna selles tööloigis tehtu. Lähimõeldud ja plaanipärane metsaparandus loob eeldused tõhusale metsakasvatusele ja tulukale metsamajandusele.

Loodust on vaja kaitsta, aga senisest lähimõeldumalt ja tasakaalustatumalt

Metsahaldusosakonnas on neljaliikmeline keskkonnaparanduse meeskond, kes peaspetsialist Kristjan Tõnissoni juhtimisel tegeleb igapäevaselt erinevate kaitse-eeskirjade eelnõude, valdade üldplaneeringute, keskkonnamõtjude hindamiste menetlemisega. Koostöös metstkondade, metsamajanduse valdkonna looduskaitse peaspetsialisti ja sageli ka loodushoiuosakonna seisukohta ära kuulates esitatakse RMK-poolsed koos kõlastused, ettepanekud või märkused. Selles tööloigis on tähtis üritada kaitsta metsamajandaja õigustatud huvisid.

„2009. aasta 9 kuuga on keskkonnaparanduse tiim menetlenud 28 kaitse-eeskirja eelnõud.

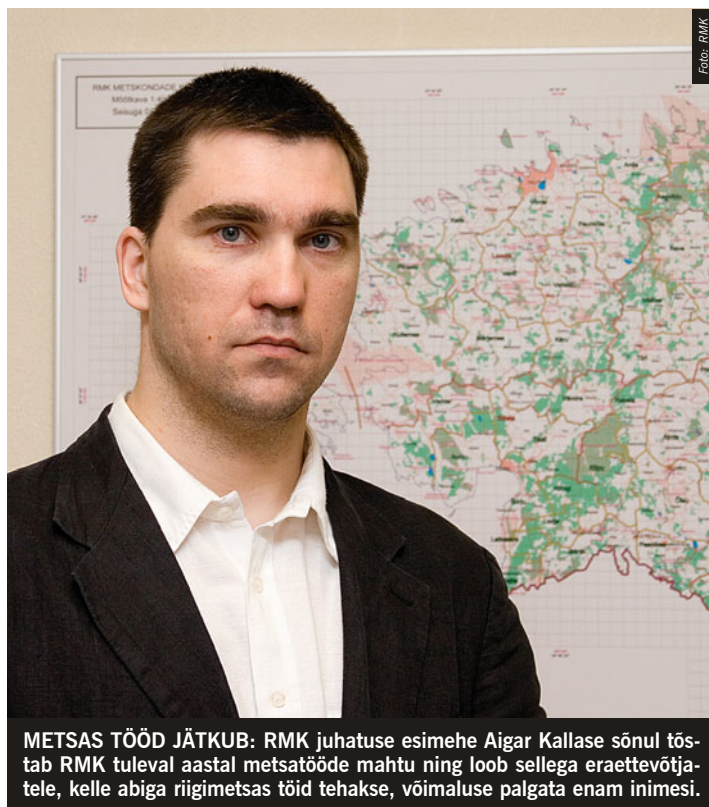
Valdavalt uuendatakse varasemat eeskirja koos väiksemate piirimuudatustega. Samas on siin näha selget tendentsi, et senised piiranguvõõndid üritatakse muuta sihtkaitsevõõnditeks. Kõigi sellel aastal menetletud eelnõude jõustumisel, eirates RMK ettepanekuid, kasvab sihtkaitsevõõndite maht kaitse-eeskirjade uuendamise käigus ligi 3500 hektarit,” räägib Tiit Timberg ilmse rahulolematusega põhjendamatu test piirangutest.

Teine murelaps on täiendavate metsaosade kaitse alla võtmise protsessi hädusus ja määramatus, mis häirib tugevasti metsamajandaja tööd. Selle ere näide on Natura-varialade teema, kus puudub protsessi algus ja ei ole teada protsessi lõpp ehk alade lõpliku valiku, kaitse alla võtmise aeg ja ulatus. „Vaid looduskaitsete piirangute projektkaardikiht näitab, et ca 10 000 hektari majandatava metsa ja ca 5000 hektari piirangutega majandatava metsa osas on keskkonnaorganisatsioonid teinud täiendava kaitse alla võtmise ettepaneku. RMK vastutustundliku majandajana on need alad, kuni valikute tegemiseni majandamisest välja jätnud, aga teema selgimist ei paista kusagilt,” nendib Tiit Timberg murelikult. ■

ARVAMUS

Mets pakub tööd ja annab sooja

Tekst: Aigar Kallas, RMK juhatuse esimees

METSAS TÖÖD JÄTKUB: RMK juhatuse esimehe Aigar Kallase sõnul tõstab RMK tuleval aastal metsatööde mahtu ning loob sellega eraettevõtjatele, kelle abiga riigimetsas töid tehakse, võimaluse palgata enam inimesi.

Mets on läbi aegade Eesti inimesi toitnud – andnud tööd ja leiba ning toonud sooja majja. Mets võib appi tulla ka täna, pakkudes hooajalist tööd ning aidates rahuldada energiatööstuse vajadusi.

Mistahes olukord valitseb majanduses, külma talveilma tulles tahame me kõik sooja. Tänu uutele suundadele energiamajanduses on aina enam hinda minemas roheline energia – energia, mida toodetakse taaskasutatavatest materjalidest, nagu tuul, turvas või puidu biomass. Aastaks 2020 peab keskkonnasõbraliku taastuvenergia osakaal Euroopas, sh Eestis ulatuma 20%-ni kogu tarbitava energia mahust.

Metsaomaniku jaoks tähendab bioenergia senisest ►

VÄHEVÄÄRTUSLIKUST VÄÄRTUSLIKUKS:
Energia tootmiseks kasutatakse puitu, mis tööstus-
tele madala kvaliteedi tõttu ei sobi. Pildil hakkpuidu
valmistamine Narvas, RMK laoplatsil.

intensiivsem tootmine avaramaid võimalusi oma puidu turustamiseks. Kui kõikidele metsast saadavatele puidusortimentidele – ka vähemkvaliteetsele energiapuidule – on olemas kohapealne rakendus, julgub metsaomanik taas metsa majandada. See omakorda toob kaasa uusi töökohti ja riigile täiendavat maksutulu.

Oluline on siinjuures rõhutada, et energia tootmiseks kõlbab tõepoolest igasugune puit. See, mida saab kraavide ja trasside võsast puhastamisest, vanade kändude kogumisest, hooldusraiete „saagist”, raiejäätmest – okstest ja latvadest. Seega on tekkinud turg puidule, mis varem metsa jäeti või mida lihtsalt turustada ei saanud.

Kraavid puhtaks, võsa ahju

Siiski on puiduenergia kasutuselevõtt tekitanud metsandusringkondades ka mõningast kriitikat. Esiteks valitseb kartus, et energiapuidule tekkinud turg viib selle hinna ebamõistlikult kõrgele. Teiseks ollakse mures puidu kättesaadavuse pärast ning kolmandaks kaevatakse puidu kasutamise üle mittesihipärastel eesmärkidel.

Viimasest alustades tuleb kinnitada, et ahju ei lähe mitte kõrgekvaliteediline puit, mida kasutatakse näiteks mööblitööstuses, vaid võsa, peenpuit jm saeveskites kasutamiseks kõlbmatu materjal. Korraliku palgi hind on jätkuvalt märgatavalt kõrgem teiste puidusortimentide hinnast, mistõttu pole karta, et madalakvaliteedilise puidu kasutamisele spetsialiseerunud ettevõtted palgid saematerjalitootjate eest ära ostaksid.

Energiapuidu hind on viimasel ajal tõusnud,

ent varem oli see lihtsalt liiga kaua liiga madal, madalam tootmise ja transpordi omahinnastki. Oluline on siinjuures lisada, et energiapuidu hind kujuneb välja vabaturul ning ühegi puidusortimendi puhul ei oma ükski kohalik metsaomanik (sh RMK) turgu valitsevat positsiooni.

Mis puudutab puidu kättesaadavust ja kartust, et puitu roheline energia tootmiseks kasutades „põletame oma metsad kiiresti maha”, siis tasub meele pidada, et puidu näol on tegu taastuva energiaallikaga. Puitu on metsas jätkuvalt üle, mitte puudu. Eesti metsades tehakse raiet ca poole vähem kui riiklikud kavad seda ette näevad. Seega võib energiapuidu kättesaadavus muutuda probleemiks mitte seeläbi, et see on otsa saamas, vaid seeläbi, et Eesti metsi lihtsalt ei majandata.

Kus on aga nõudlus, sinna tekib ka pakkumine. Ootamatult tekkinud võimalus müüa vähekvaliteetset puitu elektri- ja soojatootjatele lisab nii era- kui riigimetsa majandajatele kindlust ning ärgitab usinamalt metsatöödele. Hinnanguliselt on juba täna taastuvenergia kasutuselevõtt Vao ja Narva elektrijaamades hoogustanud metsatööstust ning toonud juurde 300–500 töökohta.

Hooajalised töökohad riigimetsas

Töökohti tahab juurde luua ka RMK, suured sel ja järgmisel aastal metsatööde mahte ning rakendades inimesi hooajalistel töödel. Kuna RMK viib töid riigimetsas läbi eelkõige eraettevõtjate abil, ei tule ka võimalikud uued töötajad RMK palgale. RMK pakub omalt poolt töö ning inimesed asuvad tööle eraettevõtetes. Alates järgmisest aastast on riigimetsas tehtavad tööd ka riigiabikõlbulikumad, mis tähendab, et ettevõtjatel on soovi korral võimalik saada töötasude maksmiseks Töötukassast toetust. Igaks riigimetsas kas alaliselt või ajutiselt tehtavaks tööks kuulutab RMK kodulehel välja hanked. Hetkel on käimas hanked teede- ja kraavide puhastamiseks, uuel aastal lisanduvad hanked prügikoristustöödele, erinevatele looduskaitse- ja -hoiutöödele, samuti metsa istutamisele.

Juba tänavu on RMK-l kavas koostöös Töötukassaga läbi viia ka kolm looduskaitse suunitlusega pilootprojekti – Tallinnas, Tartus, Narvas. Pilootprojekti viiakse läbi talgutööna, kus RMK kindlustab töö ning Töötukassa hoolitseb töötute teavitamise eest. Nende projektide kohta saab täpsemat infot Töötukassast. ■

DEBATT

Kui suur osa Eesti metsadest peaks kuuluma puutumatu loodusele?

Foto: JURI PERE

VÄÄRTUSLIK: Loodusreservaadid, vääriselupaigad ja sihtkaitsevööndid jäävad puutumatu loodusele. Selliseid metsi on praegu RMK hallataval maal 134 000 ha.

23. oktoobril ilmus Eesti Päevalehes ehmatava pealkirjaga artikkel „Tuhatkond metsaasukat on Eestis hävimisohus”. Vahetult enne seda oli valminud Eestimaa Looduse Fondi projekti „Majandatavates metsades bioloogilise mitmekesisuse hoidmise meetmete tulemuslikkuse hindamine ja tulevikusuundumuste määramine” lõpparuanne, milles tuuakse välja, et aastatel 2002–2009 on rangelt kaitstavate metsade osakaal Eestis kasvanud 6,9%-lt 9,7%-ni metsamaa pindalast.

Samas on kaitstavate metsade esinduslikkust silmas pidades vaja täiendavalt range kaitse alla võtta 43 000 ha laane-, salu- ja soovikumetsi. RMK hallatavate rangelt kaitstavate metsade osakaal on sama perioodi jooksul tõusnud 13,8%-lt 16,5%-le. Eesti metsad on väga mitmekesised, ühe tüübirühma leidmine suurte

massiividenajandatatavatest metsadest pole lihtne ülesanne. Kui täiendavalt kaitse alla võetavas metsas esindaks iga kolmas hektar otsitavat tüübirühma, peaksime range kaitse alla võtma 129 000 ha metsamaad.

Riigimetsa paigutatuna tähendaks see rangelt kaitstavate metsade pindala kahekordistamist ehk kolmandikul pindalal riigimetsadest toimiksid vaid looduslikud protsessid. Kas selline pindala tagaks turvalise keskkonna tuhandele ohustatud liigile? Kas riigimetsas jääks siis ruumi ka majanduslikule tegevusele? Kas riigimets peab seejuures riigile jätkuvalt majanduslikku tulu tooma? Kas riigis, millest pool on metsaga kaetud, mahuvad 1000 ohustatud ning ülejäänud ohustamata liigid ning inimene kõrvuti elama? ■ (MM)

Hendrik Relve

on pikaajaline metsa-filosoof ning kirjanik, fotograaf ning ajakirja Eesti Mets peatoimetaja. Eluaegse loodushuvilise, looduskaitseja ning loodusenautijana võtab Relve alati sõna meie kaunite metsade kaitseks ning teeb seda eestlasliku rahulikkuse ning argumenteeritusega.

Hendrik Relve

Ajakirja Eesti Mets peatoimetaja, metsateadlane

Kindlasti oleks juhul, kui suurendada kaitsealasid, ohustatud liikide turvalisus märgatavalt suurem. Teisalt – ohustatud liigid jagunevad omakorda ohukategooriatesse. Võib-olla oleks nende tuhande ohustatud liigi seas mõistlik teha vahet ja keskenduda esmajärjekorras 1.–3. ohukategooria liikidele. Näiteks 4.–5. kategooria selgrootutele, keda on kokku üle

150 hõimkonna, võiks ehk pöörata veidi vähem tähelepanu.

Kindlasti jääb sellisel juhul ruumi ka metsa majanduslikule tegevusele, ainult tulu saab vähem. Seda tulu on võimalik ka rahaliselt välja arvutada. Kuna aga kasvõi ühe kaduva metsaelustiku liigi rahalist väärtust välja pakkuda on märksa spekulatiivsem, ei saa neid kahte poolt, majanduslikku ja ökoloogilist, korrektselt võrrelda. Otsad jäävad igal juhul lahtiseks. Eesti tingimustes (erinevalt näiteks mõnest Lääne-Euroopa riigist) peab mets kindlasti ka majanduslikku tulu tooma. Küsimus on vaid vahekordades, kui palju on rõhk metsa majanduslikel, kui palju ökoloogilistel, kui palju sotsiaalsetel rollidel. Vastus küsimusele saab olla vaid poliitiline ja tulla riiklikul tasandil.

Kui küsida nii, et kas riigis, millest pool on metsaga kaetud, mahuvad 1000 ohustatud ning ülejäänud ohustamata liigid ning inimene kõrvuti elama, oleks vastus, et see pole kindel, aga selle poole võib ju püüelda. Ainus võimalus seda teed pidi liikuda, on pidada eri huvirühmade vahel pidevat dialoogi. See pole kerge tee, kuid muud võimalust pole. ■

Mäletan, et mõned aastad tagasi lasti Euroopa kuluaridesse lendu hüüdlause „Eestis on pooled metsaraied illegaalsed”. See lause hakkas oma elu elama ja tuksub siimaani.

„Eestis on tuhat liiki hävimisohus” kuulub samasse vastutustundetusse kategooriasse. Kui see väide põhineb avaldamisjärgus olevale Eesti uue Punase raamatu 2008. aasta andmestikule, siis lasub siin vastutus eelkõige interpreteerijal, mitte mingil juhul andmetel endil. See andmestik sisaldab hulga rohkem liike kui senine Punane raamat, sest läbi uuritud liikide arv on lihtsalt suurem. Et nende liikide eksistents metsamajandusest sõltuvaks või mittesõltuvaks lahterdada, peame varuma natuke kannatust ja uue Punase raamatu avaldamise ära ootama, et kõik asjast huvitatud saaksid oma interpreteeringuid ka faktipõhiselt põhjendada.

RMK hallatavates metsades on üle 100-aastaste metsade pindala 100 000 hektarit. Poole sellest moodustavad metsad, mida raietegevus ei nüüd ega edaspidi kuidagi ei mõjuta. Kui RMK jätkab majandamist senises taktis, on 30 aasta pärast üle 100-aastaste metsade pindala 160 000 ha. Kypseid metsi on RMK-l hetkel 150 000 ha, 30 aasta pärast 230 000 ha. Seda ka siis, kui me enam kaitstavate metsade pindala ei suurendaks.

Laane-, salu- ja soovikumetsad on tavalised Eesti metsad koos oma tavalise kõrge liigirikkusega. (RMK hallatavates metsades kokku 37% pindalast.) Peame kaitsma erilist ja ohustatud, mitte tavalist ja levinut. Kaitstavate tüübirühmade proportsionaalse esindatuse metoodika on arusaamatu eelkõige inimesele, kelle saunatagune, kus mitu inimpõlve on seenel, jõulukuusel ja küttepuudel käidud, tema praktilisest maailmast ära lõigatakse. Kui täiendavad kaitstavad metsad ka valdavalt riigimetsa paigutataks, paneksime kohaliku elaniku ikkagi käed rüpes istuma.

Veiko Eltermann
RMK metsakorraldustalituse juhataja

Oleme viimase aastakümne jooksul kaitstavate loodusobjektide loomisel parasjagu ähmi täis olnud, kannustatuna hirmust, et midagi väga head ära võime rikkuda, enne kui selle hea ära tunneme. Hirmust ülesaamiseks peaksime esmalt pooleliolevad tööd lõpule viima. RMK hallatavast metsamaast paikneb 3500 ha kaitse-eeskirjadeta kaitsealadel, millel puudub tsoneering. Keegi ei tea, missugune on mets jätkuvalt riigi omandis ning riigi reservmaadel olevatel kaitsealadel, sest need on lihtsalt inventeerimata. Suur hulk kaitsealasid on jätkuvalt loomisjärgus, üle vaatamisel on Natura varialad, millest RMK maadele jääb 19 000 ha metsamaad. Teeme ära elupaigatüüpide inventuurid elupaigatüübi põhiselt moodustatud Natura aladel, nii sihtkaitsevööndites kui piiranguvööndites. Proovime rohkem teada saada liikidest, kes elavad juba pikemat aega sihtkaitsevööndites, kuid kelle vastu nende turvalise keskkonna tõttu oleme huvi kaotanud. Kui need tööd kõik tehtud saavad, võime hõlmatusena avastada, et meil on kaitstud elurikkust rohkem, kui alles hiljuti uskuda suutsime ning hoides need alad inimtegevusest jätkuvalt puutumata, see aina suureneb. ■

Veiko Eltermann on lõpetanud 1982. aastal Eesti Põllumajanduse Akadeemia metsanduse eriala ning töötanud sellest ajast alates metsakorralduse valdkonnas, kuni aastani 2002 Eesti Metsakorralduskeskuses ja pärast seda RMK-s. Veiko on läbi aegade pidanud otsima ja leidma vastuseid küsimusele, mis on mõistlik ja tasakaalukas metsa tarbimine. Muutuv maailm toodab aga jätkuvalt küsimusi ja nõuab uusi vastuseid.

Taimo Aasma

on Keskkonnaministeeriumi looduskaitseosakonna juhataja. Ülikoolihariduse on ta saanud Tartus ja lõpetanud metsandusteaduskonna. Looduskaitsektoris on ta töötanud üle 10 aasta, sellest 6 aastat olnud Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuses loodusbüroo juhataja. Vabal ajal tegeleb Taimo orienteerumisega.

Taimo Aasma
Keskkonnaministeeriumi
looduskaitseosakonna juhataja

Praegu on Keskkonnaministeeriumis koostamisel nii looduskaitse kui metsanduse arengukavad aastani 2020. Oleme eesmärgina kokku leppinud tagada 10% metsamaa hoidmise puutumatuna läbi range kaitse. Vastus küsimusele „kuidas edasi?“ peab selguma eelmainitud arengukavade koostamisprotsessi käigus. Arengukavade koostamise raames analüüsitakse põhjalikult ka seni kaitse alla võetud väärtusi ja kavandatakse edasised tegevused nii liikide elupaikade paremaks säilimiseks kui ka metsade efektiivseks majandamiseks.

Praegusel hetkel on kindlasti looduskaitse üheks oluliseks prioriteediks olemasolevate kaitstavate alade edasise arengu planeerimine ja seal olevate väärtuste kvaliteedi suurendamine – ehk kõikidele kaitstavatele aladele kaitsekorralduskavade koostamine ja elluviimine. ■

KAITSTA VÕI KASU-TADA: Hästi majandatud mets toodab riigile tulu ühtlaselt ja pikka aega. Viimase seitsme aasta jooksul on Eesti sihtkaitsevööndite hulk märgatavalt kasvanud. Küsimus on, kas kasv peaks jätkuma samas tempos. Vasakul hooldamata, paremal hooldatud puistu.

Foto: JURI PERE

PARTNER

Biokütuse tarbija – Vão Hake

Tekst: Martin Hanson ■ Fotod: Romet Heinre

Vão elektrijaam ei annaks välja kilovattigi, kui oma töös ei hiilgaks nende tütarettevõtte Vão Hake, mis tegeleb kõiksuguse taastuva küttematerjali hankimisega Eesti uusima elektrijaama tarbeks. Ettevõtte juhataja Andrus Tamm kinnitab, et energiapuit on meie tulevase energeetilise iseseisvuse üks alustalasid. ►

PEALIK: Vão Hake juht Andrus Tamm seisab rahuoluga Eesti uusimat soojuselektrijaama toitva hakkpuiduhalli ees. Täna seisab elektrijaam täisvõimsusel.

„Kindlasti ei ole energiapuit üks ja ainus võluvits, aga selle kasutamise kasv võimaldab olulisel määral rakendada ressursi, mis on osaliselt siiaamaani kasutamata. Eelkõige pean silmas võsastunud ja hooldamata põllu- ja metsamaid ning niinimetatud vähelikviidset puitu,” sõnab Tamm, lisades, et energiapuit saab põlevkivi-energiat siiski ainult osaliselt asendada.

„Minu arvates ei ole põhjendatud puidu kasutamine põletamiseks seadmetes, millistes ei toimu efektiivset koostootmist. Saada elektrina kätte ainult ca 30...35% puidust sisalduvast energiast – selleks on ta siiski liiga kallis ja väärikas vara,” lisab Tamm.

Kaugel ei ole aeg, mil Eesti kroon oli seotud metsaga, eestlasele on mets alati olnud kodutundega kohaks, puit aga elu hoidja ning ülivajalik materjal ehituses. Energiapuidu massilisemal kasutamisel on hakanud tekkima vastaste leer, kelle seisukohtade järgi on amoraalne meie kallist puud lihtsalt toasoojaks kütta. Samas on puidu hind langenud nii madalale, et kui puitu isegi kütteks mitte kasutada, mädaneb see lihtsalt metsa ära.

Tamm leiab, et puidu põletamist on sooja saamiseks kasutatud aastatuhandeid ning see on jätkuvalt arukas tegevus. „Muidugi, ka põletamist tuleb toimetada mõistlikult. Meil on

kindlasti Eestimaal veel pikkadeks aastateks puiduressursi, milline mädanemise ning metsa risustamise asemel on kasutatav energeetikas. Naljaga pooleks – kodus puid ahjusoojaks konverteerida on minu arvates igati mõistlik ja meeldiv tegevus. Ise teen seda täna iga päev,” sõnab Tamm.

Tamm lisab aga, et alternatiive energiapuidule on täna vaid paar tükki. „Laias laastus on alternatiive kaks – müüa veel odavama hinnaga ekspordiks või lasta tal metsi ja endisi põllumaid edasi risustada või metsas mädaneda. Kuid siin tuleb siiski vahet teha tehnoloogial, mida energeetikas kasutatakse – et kasu sellest puidust oleks siiski parim, mida võimalik saavutada,” sõnab Tamm.

Eesti energeetiline suveräniteet on üks meie eksistentsi vääramatu osa. Selleks uuritakse ka tuumajaama ehituse võimalusi, maksumust ja asukohta. Üritatakse leida võimalikult parimaid alternatiive meie energeetilise iseseisvuse ühele nurgakivile ehk põlevkivile. Ehitatakse uusi kombijaamu ning tuuleparke. Kindel on aga see, et parim ja kindlaim tulemus on ainult kõikide ülalnimetatud viiside sümbioosil.

„Kindlasti saab parima tulemuse efektiivset soojuse ja elektri koostootmist võimaldavates jaamades. Selliste jaamade kasutegur on üldjuhul

PUIDUHAKE: Korraga on Vão Hake laoplatsil umbes 10 päeva jagu haket, kuid kui sellele lisada ümarpuit, saab materjali hankimata kaks kolmandikku kuust hakkama.

ELEKTRIJAAM: Vão kombijaam pandi esmakordselt tööle eelmise aasta detsembrikuus, tänaseks annab jaam välja 25 MW elektrit ja 49 MW soojusenergiat.

üle 85%. Kasutegur võib olla uuemates jaamades (nagu Vão) ka üle 100%, sest kasutegurit arvu-tatakse traditsiooniliselt kütuse alumise kütte-väärtuse järgi ning tänapäevased tehnoloogiad võimaldavad osaliselt „kinni püüda” ka kütuses sisalduva vee aurustamiseks katlas kulunud energia. Traditsioonilise sooja tootva katlamaja kasutegur on ca 85% ja lihtsalt elektri tootmiseks puitu põletades 30...35%,” räägib Tamm.

Edukalt startinud elektrijaam

„2009. aasta on meie siiani olnud edukas. Kui veel 1,5–2 aastat tagasi oli väga-väga palju kahtlejaid, kes ei pidanud Vão elektriijaama varustamist puiduga teostatavaks, siis oleme kõik oma senised eesmärgid saavutanud ning jaama kütusega varustamine on toimunud plaanipäraselt,” lausub Tamm.

Vão Hakke viimane majandusaasta ehk siis 2008 oli muidugi eriline aasta, sest reaalne tege-

vus algas ju ainult kuludega ning toodangu rea-liseerimisega alustati sisuliselt alles käesoleval aastal. Eelmise aasta kahjumiks kujunes Vão Hakkel 3 miljonit krooni. Käesoleva aastaga jõuab firma siiski ka majanduslikus mõttes plusspoolele.

„Ettevõtte põhiülesanne on jätkuvalt tagada Vão jaama kütusevarustus. See on meie plaan ja prioriteet. Pidevalt muutuvas majandussituat-sioonis on see juba ise omaette pähekel. Kind-lasti tahame ennast jätkuvalt arendada kütuse kvaliteedi teemadel ning tagada seeläbi jaamale võimalikult ühtlane ja prognoositav kütuse kvaliteet,” kinnitab Tamm.

Puidust energia tootmise juures on üks pisi-kene aga ... aga, mis võib kogu süsteemi pikali lüüa. Nimelt on hetkel edu aluseks suuresti väga madal puidu hind. Milliseks võiks aga kujuneda puidu hind järgmise aasta jooksul ning millisel tasemel ei ole selle energiaks kasutamine enam rentaabell? ▶

„Ennustamisega mina ei taha tegeleda. Olen kindel, et kui puitu kasutatakse mõistlikult, jätkub seda Eestis energeetika tarbeks pikkadeks aastateks. Stabiilne turg ja piisavad ressursid peaksid soosima stabiilset hinda ning seetõttu loodan energiapuu üsna stabiilset hinda ka järgmiseks aastaks,” sõnab Tamm.

Koostöö RMK-ga on olnud hea

Rohelise energeetika ühe eestvedajana näeb Tamm, et arenguruumi on Eestil veel palju ning roheline energia osakaalu tuleks kindlasti suurendada.

„Arenguruumi on siin kindlasti veel palju. Roheline energeetika ei ole ju ainult energiapuu. Märkimisväärset perspektiivi on nii energiapuul, tuuleenergial kui ka teistel „rohelistel” allikatel. Minu arvates ei ole vaja tuult ja puitu vastandada.

TAMM: 2009. aasta on ka elektriijaama juhi sõnul olnud edukas, sest elektriijaam, milles paljud kahtlesid, on edukalt käivitunud.

Mõlemal on Eesti oludes märkimisväärselt perspektiivi,” sõnab Tamm.

Üheks ja suurimaks energiapiidu tootjaks Eestis on RMK, kellega ka Vao Hakkell on pikad koostööplaanid. „Selle suhteliselt lühikese koostöö kohta saab öelda, et see on olnud hea. Reaalselt algasid tärned meile ju alles käesoleva aasta oktoobris. Samas on eeltöö olnud pikk ja läbirääkimised iseenesest kestsid ju ligi kaks aastat ning olid kohati üsna rasked. RMK on ennast läbi ajaloo näidanud väga usaldusväärse partnerina,” võtab Tamm teema kokku.

Mees lisab, et ka nemad tahavad olla oma partneritele usaldusväärsed ning on kindel, et koostöö jätkub samuti väga hästi. ■

Vao Hake

- Tallinna Elektriijaam OÜ käitab Tallinnas Vao karjääris elektriijaama. Jaama omanik on Tallinna Küte AS (100%).
- Elektriijaam kasutab kütusena puiduhaket, puidujäätmeid ja freesturvast. Kütusevarustuse tagamiseks on asutatud ettevõtte Vao Hake OÜ.
- Soojus- ja elektrienergia koostootmisjaama võimsus on 25 MW ja soojusvõimsus 49 MW. Keevkiht-aurukatla võimsus on 75 MW. Turbiin on ühekorpuseline kondensatsioonivaheltvõtuturbiin Siemens SST600.
- Elektriijaama planeeritud elektritoodang on kuni 180 GWh aastas ja soojusetoodang kuni 500 GWh aastas.

PERSOON

*Õhtu valgus – pehme, imeline.
Metsad meenutavad
oma nime.
Sambla sees on
lapsesaangi soojus –
siia, siia
päike äsja loojus,
siia valgus
päevavalgus maha
mitte sinna musta metsa taha.*

„Õhtuvalguses”
Leelo Tungal

Leelo Tungal: lapsest saati metsas

Tekst: Martin Hanson ■ Fotod: Romet Heinre

Leelo Tungal istub igapäevaselt Hea Lapse ajakirja peatoimetaja-toolil ning juhatab vägesid meie kõige noorematele mõeldud ajakirjas. Võtan ajakirja pihku ning loen läbi – ajakiri lastele ning lastele igas täiskasvanus, mõtlen, sest igas loos on midagi õpetlikku, midagi uut. Leelo Tungal suhtub lapsesse nii nagu peab, tarka ja eluter- vesse inimesse, kellega peab rääkima nii nagu kõikide teistega. ►

METSATÜDRUK: Leelo Tungal on metsa tundnud ühe osana iseendast alates pisikese tüdrukuna isaga metsas kolamisest. Mets oli Leelole paik, kus sai mõelda ja rahulikult mängida.

LUULETAJA: Tungal on kirjutanud väga palju tekste metsast ning loodusest. Lisaks üritab ta iga oma värssi- või proosareaga lastele looduse võlu ning olulisust tutvustada.

Mul võtab aega ligi pool aastat, et me luuletaja, libretisti, kirjaniku, tõlkija ja keeleteadlasega leiaksime mõlemale sobiva aja, et pisukene juttu puhuda. Kord segab Tungla uue raamatu esitlus, siis audioraamatu ilmunine, teinekord jälle on luuletaja reisimas. Graafik on tihe, kuid lõpuks leiame aega lõunaks karedaks kiskuvale hilis-sügisel päeval.

„Mets on minuga alati olnud. Juba lapsena kondasin ma seal vahetpidamata. Ei kartnud muud kui ussi, rästikut. Seda, et oleks tulnud mõni loom ja ma oleksin kartnud, seda ei olnud.

Samas ega palju loomi ennast metsas ju niimoodi näha ei luba ka. Jäneseid ikka nägime metsas joostes. Ma kolasin ikka juba nelja-aastasena koos koertega metsas. Naljakas on see küll, et nuga ega tikke ei tohtinud puutada, kuid metsas ükski kolada ei olnud probleemiks,” räägib Tungal.

Tungal peab metsa puhastajaks, rahustajaks ning peaasjalikult kohaks, kus on hea mõelda. „Metsas ei teki ju halbu tundeid, halbu mõtteid. Minule on mets kui puhastaja. Viimasel ajal ma nüüd palju metsas ei viibi, kuid sügiseti käime ikka tütardega seeni korjamas ja marjul,”

Leelo Tungal (62)

- Sündinud Tallinnas 1947. aastal
- Helilooja Raimo Kangro (1949–2001) abikaasa
- Kolme tütre ema
- Alates 1979. aastast Eesti Kirjanike Liidu liige
- Tõlkinud vene keelest B. Ahmadulina, J. Akimi, O. Drizi, M. Borissova, S. Maršaki, E. Moškovskaja, M. Tsvetajeva jpt luulet, inglise keelest lasteluulet ja „Halloo, Dolly!” libreto, saksa keelest „Rügemendi tütre” libreto, reaaluste abil armeenia, gruusia, komi, tšehhi, valgevene jt rahvaste luulet.
- Tema raamatuid on tõlgitud vene, soome, inglise ja leedu keelde, üksikuid luuletusi on ilmunud esperanto, itaalia, saksa, ungari jpt keeles.

räägib Tungal.

Tungal sõnab, et toona, kui tema laps oli, oli mets mängu osa, mets oli kodu osa. „Metsa ei kardetud, loodust ei kardetud. Tänapäeval on kurb vaadata, kuidas noored ei tunne looduse vastu mingit huvi. Meid tuli sundida õuest tuppä tulema, täna on vaja lapsi sundida õue minema. Arvuti ja televiisor on muutunud parimateks lapse sõpradeks. Kindel on ka see, et nõrk tervis ja ülekaal on lastel just vähesest liikumisest,” kirjeldab Tungal kurba tõsiasja.

„Aga ma pean ütlema, et olen allakäinud

selles metsas käimise osas. Vanus ka juba selline, aga mul on alati olnud koer, kellega olen jalutamas käinud. Praegu on mul hundikoer, kes on minust niipalju tugevam, tormakas, kui juhuslikult peaks mõni metskits teele jääma, kitsi on siin Tallinna lähedal aga täitsa palju, siis veab mu ju kohe pikali. Ei tea, kas ta ka kitse kätte saaks, kuid ei taha teda sellesse situatsiooni panna,” naerab luuletaja.

Isaga metsas

„Mina käisin metsas alati isaga. Mul on see väga hästi meeles, kuidas isa mind alati kaasa võttis, kui oli metsa minek. Isa oli mul jahimees ja ta tundis meie kodukandi metsa väga täpselt. Tema näitas mulle seal siis loomade jälgi ning õpetas metsas olema. Mäletan ka seda, kuidas me käisime soos jalutamas, nii et meie koer jooksis kõige ees, siis oli isa, tema järel vantsisin mina ja minu seljataga tuli ema,” kõneleb luuletaja.

Tungla isa oli jahimees, mis tähendas, et metsakäimine, looduse tundmine ning loomaarmatus on juba nii-öelda emapiimaga kaasas. Või isaverega. „Kuni 8. eluaastani oli isa see, kes mind kasvatas, kuna ema oli Siberis vangilaagris. Kuna last ju maha ei saanud jätta, olin ma isaga igal pool kaasas,” räägib Tungal.

Tungal kirjeldab elavalt, kuidas isa koos teiste jahimeestega järgmiselt tretilt naasis ning nende koduhoovis siis looma hakati nulgima, kuidas praeti maks ning väikese viinapitsi saatel jaht kordaläinuks kuulutati.

„Tänapäeval ei laseks lastekaitsjad vist sellisel asjal isegi salaja sündida. Meie olime aga alati ninapidi juures, kui loomi nüliti, sellest ei olnud kellelgi midagi, et laps selle juures oli. Mulle väga meeldisid ka need kohe lahti läinud jahimehejutud, kus uhkustati varasemate saakidega ning räägiti jahijutte. Ma istusin alati kõrval ning kuulasin huviga, kuidas isa ja tema kaaslased pärast jahti pidutsesid, jutte vestsid ja laulsid. Eks ma sealt ole ka palju kaasa saanud. Mulle meeldib see, et lastele ei keelatud loomulikku asju,” räägib Tungal.

Kui uurin, mida mets luuletajale tegelikult tähendab või mis on see metsa olemus meie jaoks, viib Tungal mõttelõnga kohe sellele, et oli kunagi uurinud, kui palju on rahvaluules ja regivärsis erinevaid metsaga seotud lugusid kirjas. „Avastasin, et neid on imeliselt vähe. ▶

Palju on jutte maast, põllust ja merest. Metsast oli aga üllatavalt vähe. Uurisin siis asja edasi ning põhjus paikneb selles, et mets oli alati mõisniku oma. See oli muule rahvale keelatud koht. Samuti on ka jahijutud vaid sellest, kuidas mõisakokad said head ulukit lõunaks küpsetada. Kuid samas on mets olnud meile eestlastele ikka ju põgenemise koht, metsavendluse koht, paik, kus elavad nõiad ja nii edasi. Mets on meile ikkagi kodu ja varjupaik. Õeldakse ju, et mets on vaesemehe kasukas,” räägib Tungal.

Meil on ju ka palju nõkse metsas toimetulekuks. Näiteks metsas eksimise vastu on saadud sellega, et müts või sall teisipidi keeratakse. „Mul on see korra töötanud. Eksisin oma metsas ära. Kuidas see juhtus, ei tea, kuid keerasin siis salli teisipidi ja leidsin tee välja. Selles tarkuses on iva,” räägib Tungal.

MULTITALENT: Leelo Tungalt ei ole lihtne tabada, alatasa on mõni uus raamat, ajakiri või etendus tema meisterlikku puudutust vajamas.

Leelo Tungla 9 ametit

Me tunneme Leelo Tungalt pigem kui luuletajat ja lasteraamatute autorit, peaaegselt ongi tema nimelisandiks lastekirjanik, kuid aktiivsel inimesel on ikka palju rohkem töid ja tegemisi.

Nii peab ka Leelo Tungal lisaks mainitutele veel palju teisi ameteid. Ta on näiteks sõnade autoriks Silvi Vraidi esitatud loole „Nagu merelaine”. Libretistina on Tungal kirjutanud sõnu paljudele heliloojatele, enim kindlasti oma abikaasale Raimo Kangrole.

Lastekirjanikuna meie lapsepõlve ennast sisse kirjutanud Tungal kirjutab ka täna palju. Temalt on ilmunud kümneid luulekogusid nii lastele kui

täiskasvanutele, nii proosat kui romaane, laulutekste kui arvamusaluseid ajakirjanduses. Näiteks sellel aastal on Leelo Tungla sulest ilmunud 3 raamatut – lasteraamatud „Mustamäe sussimurdja” ja „Naljatilgad lähavad laulupeole” ning autobiograafiline „Samet ja saepuru”. Lisaks ilmus kahasse Piret Ripsiga „Imelapse” nimeline minimuusikal lastele. Tegevust on palju.

Kogu produktiivsuse juures ei ole jäänud kõrvaliseks ega teostamata ka emaroll. Üles on kasvatatud tütre Maarja, Kirke ja Anna-Magdaleena Kangro, üks kultuursem kui teine. Tõlkija ja luuletaja Maarja Kangro kirjeldab ema kui romantilise meelelaadiga inimest, kes oskab elada mõnuga ning kel on ergas õppimisvõime.

„Mäletan juba lapsepõlvest, et ta õppis kogu aeg hasartse kergusega uusi asju, näiteks bulgaaria keelt ja tolleagseid arvutimänge,” räägib Kangro. „Tal on imetlusväärne huumorimeel ja eneseiroonia, ta on väga tore, tundlik ja vaimukas kaaslane, kelle reaktsioonid on alati huvitavad – seda huvitavamad, mida lähemalt sa teda tunned.”

Tungal on aktiivne ja moodne tänapäeva inimene, kes mureseb meedia kolletumise ning lugemuse vähenemise pärast meie ühiskonnas. Tungal on selline inimene, kes peab vanust vaid numbriks sünnitunnistusel ning millekski selliseks, mis meid kunagi tagasi ei tohiks hoida. Tungal on aktiivsem ja produktiivsem kui kunagi varem. ■

„Las jääda ükski mets”

Leelo Tungal

*Kuhu mõtled põgeneda hallist linnast?
Kuhu mõtled pühapuid veel tooma minna?
Kus veel muutub suhkruks vahtramahl sinu suus?*

*Kes küll teab, mis ojast käivad joomas hirved?
Kes veel kuulab linde, kui on laulmas kirved?
Kuuled, langeb laaste sinu endagi puust...*

*Laas seisku ikka kui lapsepõlv sul meeles,
sääli kus kord hiiepuud saatsid sinu teele,
sääli ei või kõnelda karmis kirvekeeles.*

*Kuuseladvaristidel on lund ja vaikust,
õhus tundub karsket vahtramahla maiku,
äkki lõikub vaikusesse kiljudes saag...*

*Hoia nagu kodumaja metsanõlve,
hoia puutumata nagu lapsepõlve,
hoia alles metsad, millest toetust saab maa.*

*Las jääda ükski mets lindude jaoks alles,
las jääda ükski nurk nukruste jaoks alles,
las jääda ükski laas leidmiste jaoks alles.*

AMET

Logistik: Ülla Tomp

Tekst: Martin Hanson

„See, et tehnika alt veab või mõne auto purunemise tõttu peab kogu päevaplaani uuesti läbi vaatama, on logistiku töös tavaline,” kommenteerib Edela regiooni logistik Ülla Tomp seda, kui helistan vabandavalt ning teatan, et minu sõit Õisu Viljandimaal jääb katki, kuna sõiduvahend pooltel teel intervjuule väsis. ▶

Foto: ROMET HEINRE

LOGISTIKU ARGIPÄEV: Palju paberimäärimist, vahetud sõidud laoplatsidele ning metsaveoautode logistiline suunamine tagavad, et kõik tellitu jõuab sinna, kuhu vaja.

Logistiku töö on seotud kaupade, informatsiooni ja inimeste liikumise ja paiknemisega ning sellega seotud tegevuste planeerimise, läbiviimise ning kontrolliga mingi kindla süsteemi piires ning lähtudes määratletud eesmärkidest. Lihtsamalt öeldes peab logistik tagama, et õige asi oleks õigel ajal õiges kohas, õiges koguses, õige hinnaga ning kkokkulepitud kvaliteediga. Selle, mis on just see "õige", määravad ära ettevõtte/organisatsiooni strateegia ja eesmärgid, turusituatsioon ning kkokkulepped klientidega ehk kauba või teenuse saajaga.

Selline on ametlik selgitus logistiku ametile. „Logistiku töö RMK-s on täis üllatusi, alatasta tuleb ette ootamatusi. Eelmise õhtu plaanid muutuvad järgmisel päeval mingis osas alati. Ideaalis peaks logistik suutma oma tööd mõne päeva ette planeerida, mis aga ei osutu alati kergeteks ülesandeks. Tihti peale selgub tööpäeva hommikul, et tarnekoht on muutunud või mõni auto purunenud,” kommenteerib logistik oma tööd ning lisab, et tema ei tee sellest numbrit.

Ülla Tomp, kes on RMK-s töötanud aastast 1991 ning viimased 11 aastat neist tegelenud metsamaterjali müügiga, ei näe selles töös midagi stressirohket. „Ma olen seda tööd teinud niivõrd kaua, et ma hooman juba käigupealt, mis peab olema tehtud ja millised tingimused täidetud selleks, et klient saaks oma kauba tõrgeteta kätte. See tähendab, et kui oskad planeerida ja ette mõelda, ei teki ka erilist stressi,” sõnab logistik.

„Logistikuna on mulle suurimaks peavaluks ilm. Kui metsamaterjal on ladustatud kohta, kuhu saab juurde vaid külmaga või kuivaga, siis on vihmaste ilmade korral väljavedu keeruline. Siis tuleb töö ümber planeerida ja kusagilt mujalt autodele koorem leida,” kinnitab Tomp.

Logistik ei istu vaid kontoris

Ülla räägib, et igapäevaselt sõidab tema näpunäidete järgi umbes 7 erinevat autot, kes veavad igaüks kolm-neli koormat. „Mul on vaja juhendada autojuhte ning autode liikumist positsioneerimisseadmelt jälgides neile ratsionaalseimat teekonda pakkuda. Aga logistiku töö ei piirdu vaid kontoris istumise ning arvutiklaviatuuril klõbistamisega. Minu töökohustuste hulka kuulub ka vaheladudega tegelemine metsas. Laoplatid on logistikute vahel ära jagatud, minu tööpiirkond hõlmab umbes 80–90% Viljandi-

maast,” selgitab Tomp.

Logistikute tööpiirkonnad võivad olla territoriaalselt ulatuselt ning tootmismahu poolest väga erinevad, mistõttu võib mõnel logistikul ette tulla päevi, kus nad sõidavad maha ligi pooltuhat kilomeetrit, et osata töid probleemideta korraldada. Üllal kujuneb keskmiseks päevaseks läbisõiduks kuni 150 kilomeetrit. Seda suuresti tänu sellele, et tema suhteliselt kompaktses tööpiirkonnas on laoplatidki üsna lähedastikku. „Igal laoplatil käin vähemalt korra isiklikult kohal veendumaks, et laoplati tõesti tühjaks on veetud ja pärast vedu laoplati ja tee korda saanud,” räägib Ülla.

Logistikul peab olema enne auto tellimist selge, kas laoplatilt saab materjali kätte või on selles osas probleeme. Viimasel juhul tuleb otsustada, kas jääda ootama külma/kuiva aega või annab koostöös metsaparanduse tööjuhiga midagi operatiivselt ette võtta, et puidu kätte saaks. „Autod tulevad teinekord 200 kilomeetri kauguselt, ma ei saa neid ju tühjalt tagasi saata. Minu töö ei ole leida vabandusi, miks ei saa, vaid otsida olukorrale võimalikke lahendusi,” toonitab logistik.

Meeskond ja koostöö

„Meeskond ja koostöö on logistiku töös ääretult tähtis. Võiks isegi öelda, et need on praktiliselt kõige olulisemad asjad hea töö tegemiseks. Praakerite ja logistikute omavaheline koostöö aitab suurel määral kokku hoida aega ja kulusid – mida targemalt on valitud raieaeg ja laoplatide asukoht ning mida vähem auto tühjalt sõidab, seda efektiivsem on puiduveedu. Mulle on omavaheline infovahetus väga oluline,” sõnab Tomp.

Logistiku töös ei ole tegelikult midagi keerulist: hommikul paar tundi telefoni otsas rippumist, et saaks selgeks kõigi autojuhtide päevasõidud, laoseisud jne. „Sealt edasi peab hakkama sisetama autojuhtidelt saabuvald e-veoselehti. Paralleelselt analüüsin laoiseise, jälgin autode liikumist ja tarnete täituvust. Kui kogu vajalikku infot lao kohta arvutist kätte ei saa, tuleb minna metsa olukorda selgitama,” räägib Tomp.

Ülla lisab veel, et kui logistik suudab piisavalt hästi oma tööd ette planeerida, on väga harvad juhud, kui ta peab tööle mõtlema väljaspool tööaega. „Logistikasüsteemi on väga palju arendatud ja tööd on võimalik paindlikult korraldada.” ■

RMK

Projekt Case Forest – „tiigrihüppe” ja õuesõppe sümbioos

Projekt Case Forest (CF) – säästvat arengut toetav pedagoogika

Metsa majandusliku, ökoloogilise ja sotsiaalkultuurilise tähtsuse mõistmine on võti keskkonnateadlikkuse kujunemiseks laias tähenduses. Euroopa Elukestva Õppe Comeniuse rahvusvahelise koostööprojekti **Case Forest (CF) – säästvat arengut toetav pedagoogika** – raames arendatakse metoodikat, mis toetab metsa ja metsanduse temaatika õpetamist ja õppimist koolides koostöös looduskeskuste ja muuseumidega. Projekti on kaasatud 12 organisatsiooni Rootsist, Soomest, Eestist, Lätist, Leedust, Tšehhist, Slovakiast ja Bulgaariast. Projekti raames valmivad kõigis maades uurimuslikku õpet toetavad metoodilised materjalid – õpetaja käsiraamatud, mille tutvustamine ja katsetamine toimub õpetajate koolituste raames. Projekti avaseminar toimus selle aasta jaanuaris Sagadis ning metoodikat tutvustav seminar mais Savonlinnas. Projekti kokkuvõtted tehakse 2010. aasta juunis Bulgaarias.

Projekt Case Forest laiendab õpikeskkonna muuseumisse ja metsa

9.–10. oktoobril toimus Sagadi looduskoolis loodusainete õpetajatele

seminar, mille eesmärgiks oli katsetada CF metoodikat Sagadi metsamuuseumi näitel ning parandada ja täiendada tulevikus välja antavat õpetajale mõeldud käsiraamatut, mis jagab juhiseid, kuidas laiendada klasisiruumi õpikeskkonda läbi interneti muuseumisse ja metsa. Seminaril esines **Andres Talijärv** ettekandega jätaksuutlikust metsandusest. **Tiit Leito** tutvustas oma raamatut „Eesti metsad”. **Priit Tammets** Tallinna Ülikoolist andis juhiseid interaktiivsete õpikeskkondade loomiseks ja kasutamiseks. Oma kogemusi CF metoodika kasutamisel ning uurimusliku õppe läbiviimisel jagas **Leelo Lusik** Are põhikoolist.

Digitaalne õpiobjekt suunab õppija arvuti-maailmast reaalsesse ellu

Projekt põhineb uurimusliku õppe metoodikal, mis on välja arendatud Soomes Joensuu Ülikoolis. Kui looduskeskused ja muuseumid pakuvad valdavalt kavakohaseid keskkonnanaharidusprogramme, mille käigus õpilased täidavad sarnaseid töölehti, siis arendatav metoodika võimaldab õpilastel endil kavandada erinevaid praktilisi uurimuslikke tegevusi, mis neile huvi pakuvad, ning on seotud igapäevaeluliste probleemide ja nende lahendustega. Selleks, et õpilased ►

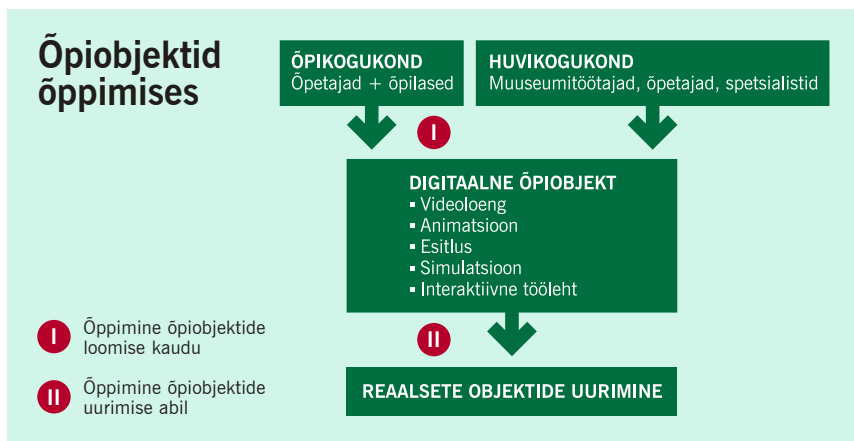
Asta Tuusti
RMK Sagadi
metsakeskuse
arendusjuht

saaksid uurimisküsimusi püstitada ja tegevusi kavandada, tuleb muuseumil või looduskuskesel luua digitaalsed materjalid – õpiobjektid oma ekspositsioonide, kogude, loodusobjektide, õppevahendite ja muude võimaluste tutvustamiseks.

Case Forest Eestis

Eestit esindavad projektis Eesti Metsatööstuse Liit, Bioloogia ja

Geograafia Õpetajate Liit ning RMK Sagadi metsakeskus. Projekti partnerite osalusel on valmimas projekti metoodika käsiraamat. Kuna uurimusliku õppe vastu on huvi tundnud paljud looduskuskesed ja muuseumid, arendab RMK Sagadi looduskool selleteemalist täiendkoolituse õppekava. Rohkem infot projekti kohta leiate aadressil www.skogsstyrelsen.se/caseforest ■

Asta Tuusti
kommentaari:

Sagadi looduskooli jaoks on olnud lõppeval aastal üheks olulisemaks projektiks „Case Forest – säästvat arengut toetav pedagoogika”. Võõr-pärase nimega rahvusvahelise projekti ettevalmistamisel osalesid Eesti poolt Andres Talijärv EMTL-i toonase juhina ja Krista Keedus RMK Sagadi metsakeskusest. Projekt keskendub koolide ja muuseumide ning looduskuskeskuste koostöö arendamisele metsa ning metsanduse temaatika tutvustamisel, seetõttu oli seaduspärane, et Sagadi looduskool huviga kaasa löi.

Projekt *Case Forest* annab looduskooli ja koolide koostööle uue suuna. Kui senini on looduskooli tulnud õpilased, kes saavad osa looduskooli juhendaja poolt kavandatud programmist, siis uus metoodika võimaldab õpilastel endil oma tegevust planeerida. Neile on abiks internetis kätte-

saadavad digitaalsed õppematerjalid (videod, esitlused, fotod, animatsioonid jne), mis annavad ülevaate muuseumiekspositsioonist, dendropargi kollektsoonist ning tähelepanuväärsetest objektidest, mida uurides omandatakse seostatud teadmisi metsast ja metsandusest. Seega algab looduskooli programm juba koolis ning jätkub pärast õppekäiku kokkuvõtete ja esitluste näol klassitunnis. Tegemist on uurimusliku õppega, mida tähtsustab ka uus riiklik õppekava, mis rakendub sügisel 2010.

Sagadi looduskoolis tuleb lähiajal koostada sisukaid ja kõitvaid digitaalseid õppematerjale, mis motiveeriks õpilasi märkama huvitavat metsanduslikku teemat/objekti, mille kohta teoreetilisi või praktilisi küsimusi püstitada ja neile küsimustele ise uurivalt õppides vastuseid otsida. ■

RMK

Jõulupuu toomine metsast on vana ja armas komme. Riigimetsast saad endale sobiva puu ise välja valida!

Jõulupuu too metsast ise!

Tekst: Martin Hanson

Järgides eelnevate aastate traditsiooni, pakub RMK ka sellel aastal kõigile võimalust ise metsa minna ning jõulukuusk koju viia, et see ehtida, küünaldega kaunistada, kaunist puust jõulusoojust ammutada ning perele ja lähedastele rõõmu jagada. RMK soovib juba ette kõigile ilusat jõuluaega ning rõõmu kenadest kuuskedest.

Jõulukuuse kojutoomise traditsioon ulatub aastasadele, mil see esmalt koos võõra võimuga eestlasteni jõudis. Aja edenedes muutusid jõulud rahuajaks ka muidu keerulistel aegadel ning jõulupuu kojutoomine tähendas terve perega metsa minemist ning meelepärase puu valimist. Kodus puu ehitati, selle juures lauldi, söödi ning võeti kerge naps.

Traditsioonide ning perekonnata pole meil tulevikku ega võimalustki püsida. Kui nii pisikene tegu kui metsast jõulukuuse toomine lähendab inimesi ning vähendab ükskõiksust ja hoolimatust, on see tegu seda väärt.

Juhendatud kuuseretked

Juhul, kui soovid endale metsast kaunist jõulupuud, aga ei tea, kust seda võtta tohib, tasub tulla juhendatud kuuseretkele riigimetsa. RMK korraldab kuuseretki nii eraisikutele kui töökollektiividele. Kui perele on ühine jõulupuu valimine ilusaks sissejuhatuseks pühadeaega, siis töökollektiivid võivad metsaretke siduda näiteks oma jõulupeoga.

Kuuseretked firmadele toimuvad 10., 11. ja 14. detsembril ning eraisikutele

18.–23. detsembril ja 28.–30. detsembril. Juhendatud kuuseretki korraldatakse kokku 16 kohas üle Eesti. Sobivad paigad metsas, kust jõulupuud leida võib, on RMK spetsialistide poolt eelnevalt välja otsitud, teile jääb vaid õige puu valimise, saagimise ja äraviimise rõõm. Juhime tähelepanu, et RMK ei müü looduskeskuste juures juba raiutud kuuski, seega peab kuuseretkele tulijal olema kaasas oma saag. Samuti ei ole meil pakkuda kuuse äraviimiseks vajalikku transporti, selle eest vastutab iga tulija ise. Riietuda tuleks vastavalt ilmale ning arvestada piisava ajavaruga. Kuuseretk koos tutvustava programmiga ning metsakülastusega kestab kokku umbes 2 tundi.

Kuuseretkele minek ei ole lihtsalt metsa jooksmine. Tegemist on traditsioonilise toiminguga, millel on omad reeglid, sest iseendale jõulupuu toomine on sündmus selle mõtte tekkimisest kuni puu õue viimiseni kolme kuningapäeval. Kõik, kellel soov riigimetsast jõulupuu tuua, saavad kokku RMK looduskeskuses, loodusmajas või kontoris. Juuakse tassike teed ja tutvutakse kuusepuuga lähemalt – kuidas ja kus ta kasvab, ►

„Tere! Sooviks osta riigimetsast jõulukuuski. Lugesin kunagi Maalehest, et RMK müüb kuuski meetri kaupa. Palun siis mulle müüa 100 jm jõulukuuski. Ja järsku on teil mõni liinalune ka välja pakkuda.”

Telefonikõne RMK-sse 2008. a jõulude eel

SIIT VÕIB: Otsi sobivat jõulupuud riigimetsast teede ja kraavide servadest, elektriliinide alt ja metsasihtidelt.

„Mul on maja taga riigimets ja ilus kuusk kohe kasvab seal. Minu naine aga ütleb, et tema varastatud kuuse all toas ei istu ja seega ma teatan teile, et ma kandsin teile raha üle ja toon selle kuuse sealt ära. Ma oleksin ta nagunii võtnud ja naisele valetanud, et tõin kuskil mujalt. Nüüd mul on aga hing rahul, kuigi keegi ei saaks iialgi teada, et ma selle kuuse sealt olen võtnud!”

Telefonikõne RMK-sse 2008. a jõulude eel

kuidas tema vanust määrata ning kes elutsevad kuusepuu peal või all.

Kuna RMK ei tegele spetsiaalselt jõulukuuskede kasvatamisega, siis on meie metsa puud nagu looduses kasvavad puud ikka, igaüks oma kasvupaiga nägu. Tuues endale koju jõulupuud riigimetsast, käitunud vastutus-tundlikult, sest RMK teab, millistel kraavipervedel, metsasihtidel ja elektriliinide all kasvavatel kuuskedel pole kunagi lootust suureks saada. Just sellistest kohtadest riigimetsas jõulupuid valitaksegi. Pigem saagu neist siis kellegi jõulurõõm!

Omal käel metsa

Juhul, kui oled riigimetsast varemgi kuuse toonud ning sul on teada koht, kus seda rahuliku südamega teha võib, saad kuusele ka omal käel järele minna. Sellist võimalust jõulupuud riigimetsast toomiseks soovitame vaid neile, kes on veendunud, et valitud koht on selleks sobiv.

Seda, kas tegu on riigimetsaga, saad teada viitade ja siltide järgi, mis on riigimetsa paigutatud. Kui pole kindlust, kas mets on ikka riigimets, tuleks

metsaregistrist metsa asukoht kindlasti järele vaadata.

RMK püüab igal aastal pakkuda midagi uut, seda ka seoses jõulupuud hankimisega. Sel aastal saab esmakordselt kuuse eest tasuda kasvõi metsas olles – helistades spetsiaalsele numbrile ning SMS-ga kinnituse saamise järel võibki asuda puud saagima. Teine võimalus on tasuda puu eest ülekandega.

Kuuse hinnad ning maksmine

Registreerudes juhendatud kuuseretkele, toimub ka kuuse eest maksmine. Selleks peaksite teadma, kui kõrget jõulupuud soovite – erinevad hinnad on kuni 1-, 2- või 3-meetrisele puudele. Iga kuuseostja saab looduskeskusest kaasa sertifikaadi, mis tõendab tema kuuse päritolu. Seejärel minnakse koos juhendajaga metsa, kus igaüks saab välja valida oma kuusepuu. Pakendamiseks pakume võrke.

Ise metsa jalutades ning ülekandemakset või telefoniga kannet kasutades tuleb samuti arvestada kuuse pikkusega, mis dikteerib puu hinna.

Kuuse eest saad tasuta enne metsa minekut internetipangas või telefoni-maksega järgnevatele numbritele:

- kuni 1-meetrine kuusepuu hinnaga 50 EEK helista numbril 900 0050;
- 1 kuni 2-meetrine kuusepuu hinnaga 150 EEK helista numbril 900 0150;
- 2 kuni 3-meetrine kuusepuu hinnaga 200 EEK helista numbril 900 0200.

Makse kinnitatakse SMS-ga ning summa kajastub sinu järgmise kuu mobiiliarvel. Kui tahad oma jõulupuu eest maksta aga pangaülekandega, saad seda teha, kandes raha RMK arvele

- SEB pangas: 10002021370008
- Swedbankis: 221001193177
- Sampo Pangas: 333404010004, märkides maksekirjelduseks „Jõulukuusk 2009”.

Puuga koju jõudes

Kui oled puu metsast ära toonud, kuid ei plaani seda veel kohe ehtida, hoi kuuske jahedas kohas, näiteks rõdul või garaazis. Nii ei jõua soojus puud kahjustada ja see püsib kauem värske. Ära unusta, et kuusk vajab värske sailitamiseks vett. Kuusetüve lõikepind peab olema kogu aja vees, sest kuivale jäädes moodustub kuuse alla kuivanud mahlast kork ning puu ei võta enam vett sisse ka siis, kui nõu uuesti veega täita. Kui niisugune õnnetus on juhtunud, tuleb kuusepuu jalast välja võtta ja lõigata tüvi paari sentimeetri jagu lühemaks. Tasub ka arvestada, et esimesel ööpäeval vajab jõulukuusk vähemalt kaks liitrit

vett, edaspidi kulub umbes liitrijagu vett päevas.

Pakkugu jõulupuu kuitahes suurt rõõmu, ühel päeval tuleb pudenevate okastega ja suurema osa oma ilust kaotanud kuusk toast välja viia. On kurb näha pere jõulurõõmu prügikasti kõrval abitult vedelemas, selle asemel võiks pühadetoaja korraliku lõkkega väärikalt ära saata. Selle pealtnäha lihtsa teoga näitame, et suhtume loodusesse austusega ega raiska seda huupi.

Lisaks võiks järgmiseks aastaks seada endale eesmärgi istutada metsa paar noort kuusekest, kellest võiksid tulevikus saada tõeliselt suured puud. ►

Kuidas leida looduses riigimetsa ja kust tohib jõulukuuske lõigata?

RMK poolt majandatav riigimets on valdavalt tähistatud riigimetsa siltidega, mis hõlbustab selle leidmist. Kindlasti tuleb olla tähelepanelik, sest terve metsa-massiiv riigimetsa sildi taga ei pruugi olla RMK poolt majandatav, vaid seal võib ka olla teiste maaomanike kinnistuid.

Juhul, kui te ei ole kindlad, kas tegemist on riigimetsaga, soovitame täpse maaomandi määratlemiseks kasutada metsa-registri avaliku kaardirakenduse võimalusi <http://register.metsad.ee/avalik/>. Nimetatud kaardirakenduse abil leiate kergesti üles riigimetsa ning saate ülevaate võimalikest looduskaitselistest piirangutest.

„Tere, mina olen endine inspektor ja tegelenud ka kuuseteemadega, kokku töötasin ligemale 40 aastat inspektorina. Palun selgitage, mismoodi te seda kontrollite ja suunate?”

Pikk selgitus, et välja-pakutud võimalus ei soodusta kuidagi seaduserikkumisi, vaid pigem aitab inimesi õigele teele, lõppes endise inspektori lausega:

„Teil on ilus ja ümmargune jutt, aga tolku on sellest vähe.”

Telefonikõne RMK-sse 2008. a jõulude eel

Vaata ka: www.rm.k.ee/kuuseke

Põnevamad kõned ja momendid jõulukuuskede teemal 2008. a talvest kirjutas üles RMK metsahaldusosakonna metsakasvatuse peaspetsialist Toomas Väärt.

 „Tere, kas Siimusti kandis ka kuuski on kuskil?” Selgitasin kodanikule, kuidas kontrollida, kas tegemist on riigimetsaga, et see ei oleks kaitseala ja millistest kohtades võib kuuske raiuda. Ainuke asi, milles ma peale seda vestlust kindel olin, oli see, et inimene oli kuuse eest kuskile raha kandnud.

 Saabus kõne, mis algas nii: „Teil ei ole ju seal loogikat.” Palusin täpsustada küsimust ja ennast selgemalt väljendada, kuna ei saanud täpselt aru, millest jutt käib. „No ei ole, alla meetrine kuusk maksab 29 krooni, iga järgmine meetrine samm aga 118 krooni, no mis loogika see on.” Selgitasime kodanikule, et ei peagi loogikat seal olema, sest suurte kuuskede puhul kehtib üldse kokkuleppehind ja 20-meetrine kuusk ei pea maksma mitte 2360 krooni selle loogika järgi, vaid võib maksta hoopis 10–20 000 krooni. „No igatahes mina teilt küll kuuske siis ei osta, ma saan naabrimehe käest hoopis soodsamalt.”

 „Ma uurin metsaregistrit ja mis see kaitse- ja tulundusmets tähendab, kas sealt võib kuuske raiuda?” Selgitasin kodanikule, et kaitsemetsast kuuske raiuda ei tohi, seda võib teha ainult tulundusmetsast ja sealgi liinide alt, kraavide kallastelt. Sama kodanik helistas 5 minutit hiljem uuest ja küsis: „Mis see hoiu mets veel on, sealt võis ka raiuda eks?” Saades selgituse, et seal ei tohi üldse midagi teha, vastas kodanik: „No siis ma ei saagi kuuske, igal pool ainult need kaitsealad.”

 „Kuidas ma tean juba enne metsa minekut, kui suure kuuse eest maksma pean?” Selgitasin kodanikule, et ega ta ei lähe ju sihitult metsa ringi jooksmas, vaid otsib ikka kuuske kuskile kindlasse kohta, kui tuppas, siis järelikult 2–3-meetrine ongi õige kõrgus. Täpselt nii pikka kuuske tal vaja oligi.

 „Tere, kas ma olen õigesti aru saanud RMK infost, et kui maksekorraldus kaasas ja koht õige, siis ma võin jõulukuuse ise sealt tuua. Ma olen sealt kogu aeg käinud toomas, metskonda käinud raha maksmas eelmistel

aastatel?” Selgitasin, et täpselt nii see on, mingit muud kokkulepet enam vaja ei ole. „Tere, ma tülitän veelkord, et te ikka kinnitaksite mulle veel, et ma võin niimoodi kuusele järele minna.”

 „Sooviks küsida üle, kas sellisest kohast võib puud tuua. Nimelt kodu tee ääres (suurest teest ca 15 m kaugusel) näinud ilusat, teistest veidi eraldi kasvavat kuuske, mis näeb väga ilus välja. Kas sellist puud võiks võtta?” Kuuse toomise võimaluste ja tingimuste selgitamine kestis pikka aega ja kodanik on ilmselt siiani kahevahel, kas tuua see kuusk või mitte. „Kas 15 meetrit teest on tee äär, nagu seisab kodulehel?”

 „Tere, kas Pääsküla rabas on jõulukuuski ja kas ma tohin sealt tuua. Kui ma olen ülekande teinud, kuidas ma maksekorralduse teen?” Tunnistan, et sellele küsimusele vastamine oli keeruline.

 Üks kodanik kirjutas sellise vastuse, kui sai teada, et soovitame tal osaleda looduskeskuse kuuseretke programmis: „Täna info eest. Siiski leian, et 35 aasta töötamise jooksul süsteemis olen ma rohkem ära teeninud kui rahvatatka metsa.”

 „RMK on pakkunud väga hea võimaluse, et saab ka ise metsa minna ja osaleda kuuseretkel. Oleme ise kuuske toonud igal aastal. Kui kuusevargaid näeme, helistame kohe politseisse.”

 „Kurbusega teatan, et me siiski ei soovi Teie poolt pakutud tingimustel kuuske, see on olnud senini auasi kuuske tasuta lubada, isegi ENSV ajal toodi see majandi masinatega.”

 Kilomeetreid pika elektriliini all oli kahel naabrimehel teineteise teadmata üks ja kõige ilusam kuusk välja valitud. Kui üks meestest enne jõule kuuse järele läks, nägi ta „oma valitud kuuse” juures ainult suuri saapajälgi. ■

Kodumaine loodusfotograafia
on meil maailmatasemel,
seetõttu oleme võtnud
vaevaks iga kord tutvustada
ühte fotograafi, kes
Eestimaa ilu jäädvustab.

Kohtumine põtradega

Tekst ja fotod: Mati Kose

Mati Kose

Linnutundja, looduse vahendaja,
kaitsja ning fotograaf

Minu tihedam läbikäimine loodusega algas 13-aastasena. Tädi poolt kingitud lindude välimääraja sai talvel pähe õpitud ja sellest ajast saadik olen lindude ja looduse majapidamist jälginud ja uurinud ning neil sage külaline olnud. Kodukandis Pärnumaa edela-

nurgas olid nii ümbruskonna looduse kui Kabli linnujaama ja Pärnu linnuklubi näol huvi arendamiseks ka ideaalsed võimalused. Lindude ja looduse seostevõrgustikust sügavamalt huvitatuna läksin Tartu Ülikooli bioloogiat õppima.

Fotograafia juurde jõudsin juba mõni aasta peale linnuvaatlustega alustamist. Sageli oli vaja mõnd leitud pesa või püütud lindu dokumenteerida ja fotokaamera kulunuks

selleks hädasti ära. 1986. aasta suvel sai kolhoosipõllul peetide kõplamisega raha kokku ja klassikaline Zenit ET soetatud. 1995. aastal tegin oma unistuse teoks ja sellest ajast pildistan loodust kaasaegsel tasemel üha kasvava innuga.

Looduse jäädvustamisel on eriliseks kireks linnud. Oluline pole nende haruldus, vaid huvitav käitumine või uhke poos, ilus valgus ja teadmisi avardav väärtus. ▶

Kohtumine põtradega

Põder (*Alces alces*)

Põder on hirvlaste sugukonna suurim esindaja ja meie metsade suurim loom. Ta on pikkade jäsomete ja laiade sõrgadega, iseloomulikud on ka pikk ülamoök (seetõttu näib nina kongus) ning kuni 40 cm pikkune habe lõua all. Õlakõrgus (190 cm) ületab pikimate meeste pikkuse ning täiskasvanud põdrapulli kaal võib olla võrdne 10 mehe kaaluga (600 kg). Labidakujulised sarved

ehivad ainult põdrapullide pead.

Vaatamata oma suurele jõule, on põder suhteliselt vagur loom, mis on võimaldanud neid isegi ratsa- ja veoloomadena kasutada. Suur loom toitub ainult taimedest, süües suvel 30...40 kg ja talvel 15...20 kg rohtu, lehti ning puuoksi päevas. Männi- ja kuusekoorega maiustades võib põder metsale palju kahju teha. Rootslased taipasid, et põder ei koori puid mitte alati nälja pärast, vaid tal on puudus mitmetest ainetest. Kui panna metsa ulukite söögikohta soolasegu (sool,

fosforhape, lubi, parkaine), siis kahjustab põder metsapuid palju vähem.

Eesti metsades elab enam kui 10 000 põtra. Jahimeeste saagiks langeb aastas keskmiselt 2000 põtra. Vanasti ütlesid jahimehed, et kui lähed karujahile, pane säng valmis, aga kui põdrajahile, siis puusärk. Tõsi, üks jalahoop võib olla juba surmav. Kuid enne rünnakut lingutab põder kõrvu ning põtkib jalaga pinnast üles. See on kindel signaal, et tuleb jooksu panna. Võib olla kindel, et põder ei viitsi vaenlast jälitama hakata.

Igal sügisel läheb ilmade jahenedes põdrarahva meel rahutuks. Kätte on jõudnud jooksu-aeg – periood, mil pannakse alus uuele põdrapõlvkon-nale. Meie suurimate neljajalgsete käitumine muutub jooksuajal tublisti. Uhked sarved soetanud pullid puhivad ja käivad ringi paaritumiseks val-mis emasloomade ja võistlusinnuliste sookaas-laste otsingul. Vaiksetel öödel võib võserikest ja metsast kuulda armuvalus loomade kummaliselt ohkivaid häälsusi. Muidu ettevaatlik põder mine-tab tihti oma tavapärase valvsuse ja annab võima-luse pidutsejate tegemisi lähemalt tundma õppida.

Olen täna õhtul tulnud aegsasti luha servale, lootusega põtrade iga-aastastest rituaalidest osa saada. Olen veidi mures pilvise taeva pärast, mis-tõttu võib otsustaval loojangutunnil valgusest nappus kätte tulla. Tõmban selga karvase „põõsa-kostüümi” loomadega peituse mängimiseks, jalga pikad kummisaapad ja kätte kindad. Binokkel kaela, kolmjalg püsti, siis 500-millimeetrine kahur-objektiiv koos kaameraga kuulpea külge monteerima ja olengi seiklusteks valmis.

Libistan binoklipilgu üle luha ja märkan rohu seest paistmas kahte paari tumedaid kõrvu. ►

Selge, sinnapoole tulebki sam-mud seada. Peale mitmesaja-meetrist hiilimist annab uus vaatlus teada, et kaks noore-ohtu vasikat on maha lamama heitnud. Liigun vaikselt edasi, äkitselt lööb maastik punakalt läikima – õhtune päike on pilvest madalamale vajunud. Juba on märgata, kuidas põdranoorukid on koonud päikese poole suunanud ja ilmselgelt nauti-vad selle sooje kiiri. Nüüd on juba põhjust pilti teha ja maas-tikku kuldavat valgust nautida.

Pildistades ja hiilides vahel-dumisi, jõuan pikutajatele juba üpris lähedale. Otsustan jääda paigale ja jälgida, mis edasi saab. Mõne aja pärast märkan silmanurgast, et võsaserva on kerkinud tume kogu. See on põdrapull, kes ümbrust uurib! Mõne aja pärast hakkab ta põdravasikate ja minu suunas astuma, aeg-ajalt peatudes ja ümbrust uurides. Luht on vesine, tema astumise veeprints-med ja solin oleks vesipühvlile omasem kui põdrale. Aegamisi venib uhke loom lähemale. Kes teab, mitu pikka ja pinevat

minutit veel ning sarvekandja on jõudnud esimese vasikani. Nooruk ajab end jalule ja sarve-krooni omanik vaatab ta hindava pilguga üle. Pettunult liigub vana teise lesijani. Küllap on pulli ilme ja kehakeel selline, et teine nooruk ei söanda pikutama jääda, vaid tõuseb ja hoiab mõõdukasse kaugusse. Pull on vist sedavõrd pettunud, et hakkab vihaselt sarvedega ettejäanud pajupõõsast tuus-tima, nagu Don Quijote võit-leks tuulikutega. Oma viha välja valanud, asub põdraisand edasi liikuma. Ja ta tuleb mulle järjest lähemale!

Lõpuks on ta vaid 30 meetri kaugusel ja möödub minust end mitte häirida lastes. Alles nüüd ettevaatlikult keerates märkan, et talle on teiselt poolt vastu astunud teine sarvemees. Mõne hetke pärast on loomad kohakuti, endiselt minu lähedal ja pika teleobjektiivi jaoks liialt suures plaanis. Siis hakkavad kogult ja sarvedelt sarnased loomad üksteisega rööbiti liikuma. See on eriline, kange, nurgeline ja keha külgedele

kõigutav demonstratiivne kõnd. Silmad erutusest punni paisu-nud, hindavad konkurendid selle käigu vältel teineteist. Küllap on ka minu silmad eru-tusest punnis, kui püüan läbi kaamera põtrade päid fookuses hoida ja kadreerida. Ja siis äkitselt, ilma mingi märgu-andeta see juhtub. Põdrad on paari hüppega uue asendi võt-nud ja järgmisel sekundil juba sarvipidi koos! Suudan instink-tiivselt kobaka kaamera uude asendisse keerata ja mõned korrad vajutada. Juba hetk hil-jem on kõik läbi. Minu poolt esimesena märgatud pika habe-mega pull on vastastest tuge-vamaks osutunud. Alistatud lühema ja laiema habemega isand jookseb võitlusplatsilt lööduna eemale. Ja seejärel pöörab võidukas loom end sarved õieli otsustavalt minu suunas. Seega on ta vist edust ja pingest nii pöördesse läinud, et peab mind järgmiseks võit-lejaks, kellega sarved ristata. Lasen tal veidi lähemale tulla, kuid paarikümne meetri kaugu-sel ei julge enam mängu kaasa teha. Tõusen püsti, vehin kätega ja lasen valjusti hüüdes teele mõned kangemad sõnad. Põder jääb alul nõutult seisma ja keerab siis otsa ümber. Huh, läks õnneks. Osutusin äravalituks, kel oli võimalus näha lähedalt üht looduse dra-maatilist duelli. Hiljem ekraa-nilt pilte vaadates sain veelgi targemaks. Pullide sarved olid mõõduvõtmise hetkel kenasti harusidpidi vastakuti nagu lukk ja võti. Mõistagi, eesmärk pole ju vastast vigastada, vaid tema jõud välja selgitada. Aus võitlus vastaspoole sümpaatia võitluse eest nagu kesk-aegsel rüütliturniiril. ■

Pikast metsandusajaloost
Eestis üritame igas numbris
tuua lugejateni mõne
huvitava loo, et meie
90-aastaseks saanud
riigimetsandus ei jääks
vaid väikese hulga
entusiastide pärusmaaks.

*Karu tapjal olgu süng,
põdra tapjal kirst valmis.*
Eesti vanasõna

Jahipidamine oli ja on looma ülekaalvaldamine

Tekst: Martin Hanson ■ Joonitused/fotod: www.folklore.ee

Tsaariajal oli suurulukeid vähe ja nende liha hinnas. Seetõttu ei saa imestada, et mõnigi metsavaht kuradile sõrme andis ja oma piskule palgale lisa teenis. „Kõik põdrad ei läinud mõisnikkudele. Neid läks heinakoormate sees küllalt Tallinna. Mõisnikud olid oeld, et mine kuhu tahad Tallinna söögimajasse igalpool on saada põdraliha, et kust see tuleb, sest õigus ei ole põtra lasta. Keldripõllu metsavahi-koht oli Suru pool piiri ääres. Sealne metsavaht Andrei, kes oli seal kaua aega, toimetas altkäe palju põtru Tallinna”. Haljala, Aaspere v. Sauste as. J. A. Reepärg, Jakob Pilli, s. 1857 (1940). Endis-Eesti elu-olu.

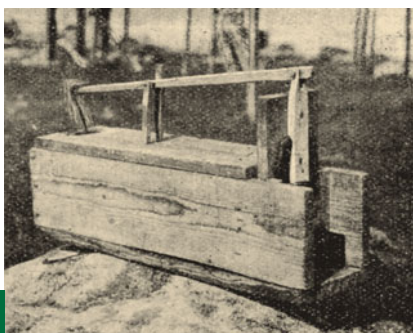
Foto: RMK SAGADI METSAMESKUS

Aeg võib oma vagusid meie ajalukku vedada palju, ajad võivad olla paremad või halvemad ning elu areneda, kuid mitte miski ei saa vastu lihtlabasele ja inimlikule tarkusele, teadmistele ning oskustele

metsa ning loodust lugeda. 20-aastase kogemusega Suure-Jaani jääger Aarne Salusaar räägib 7–8 aasta vanusest kuldist, keda mees on koos jahiseltskondadega juba aastaid üritanud tabada, kuid alati

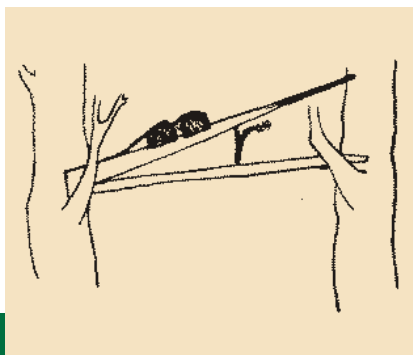
tühjade kätega jäänud. „Tegemist on targa loomaga, kes end enamasti vaid jälgede kaudu näitab. Ta justkui teab jahimeeste plaane ning sätib oma käigud ja tegemised nii, et nende teed ei kohtuks,” räägib jääger. ►

Targa looma vastu ei saa muu kui tarkusega. Seda teadis juba vanarahvas, kes metsaloomi ja -linde oma toidulauale ihkas ning nende püüdmiseks üha uusi ja uusi viise välja mõtles. Läbi Eesti kasutati näiteks hundiaeda, millest on juttu hiljem, enamvähem sarnased olid erinevad silmused, mis peideti metsas puude vahele, uruavade ette ja põõsaste alla, lisaks augud, mis kaevati looma püüdmiseks nende radadele.

Tuhkrulõks

Jahiajaloo üheks osaks on looma püüdmine, kas siis tarkusega püüdmine, ülekavaldamine või lihtne püssist paugutamine. Teine osa jahindusest on suhe looma ja loodusega. Jahimees on alati tundnud oma kodulähedast metsa, selles elavaid loomi ning teadnud, keda sealt omale toidulauale noppida. Elu aga päris selline nagu Kivirähu viimases teoses ei olnud, et tundes õigeid sõnu, võis metsalooma enda juurde kutsuda ning see andis ennast tapmiseks kätte.

Ilveselõks

Isegi kõige südamlikumale jahimehele ja looduseinimesele olid metsloomad toiduks.

Mõisnik ei lubanud oma metsades küttida

Veel 19. sajandi keskpaigas olid Eesti metsad täis metsloomi ja linde. Nende kadumisele aitas tugevalt kaasa suurmetade hävitamine ja ohjeldamatu küttimine mõisnike poolt. Kiskjad hävitasid endast nõrgemaid, jahimehed kõiki muid. Kuigi loomade ja lindude arvukus on metsades tublisti kahanenud, võib tänapäevalgi metsadest haruldasi metsloomi leida, eriti Virumaalt ning Pärnumaa ürgmetade astumata radadelt.

Vanasti kuulusid metsad mõisnikele ja ühes metsadega kuulusid orjastajale ka metsloomad. Talupoegadel küttimiseks õigust ei olnud, kuid nad võisid oma põldude ning perede kaitseks kiskjaid hävitada. Kiiresti arenes salaküttimine, mis oli aga mõisniku poolt valjult karistatav. Kuna aga suurtes laantes ja metsades loomi küllalt oli, polnud kerge metsa- ja rabaäärsetes taludes keelumäärusi maksma panna – nii kattis ka talumeeste lauda tihti maitsev metslooma- või linnuliha.

Metsade omanikud mõisnikud korraldasid alatasa uhkeid jahipidustusi, kus aga tihti rohkem joodi, kui loomi kütiti. Niisugustele pidustustele sõitsid huvilised ümberkaudsetest mõisatest kokku ühes oma metsavahtide ja koertega. Ettekavatsetud päeval korraldati jaht karude või põtrade laskmiseks, väiksemaid loomi tapeti sealjuures siis, kui võimalus tekkis.

Talupojad võtsid neist jahtidest osa ajajatena, teenides päevas tihtilugu suure summa raha. Väiksema seltskonnaga peeti jahti väiksematele loomadele. Jahiseltskond sõitis ratsahobuste ja saanidega metsa, metsavahid teadsid loomade asukohti ja juhtisid kütid õigele kohale. Talumehed – neid oli tavaliselt kaasas

20–30 inimest – osalesid ajajatena, piirates ümber hektarisuuruse piirkonna, peletades loomi küttide suunas.

Kuna talupoegadel küttimisõigus puudus, tegid nad seda salaja. Salakütid olid osavad ja kavalad mehed, kes oskasid ka metsavahtidega sõbralikku vahekorda hoida. Kui see vahekord aga teravaks muutus, võis ka inimene jahimehe ohvriks langeda. Sellepärast ei olnud metsavahtide elukutse sugugi ohutu ega väga ihatud ametipost.

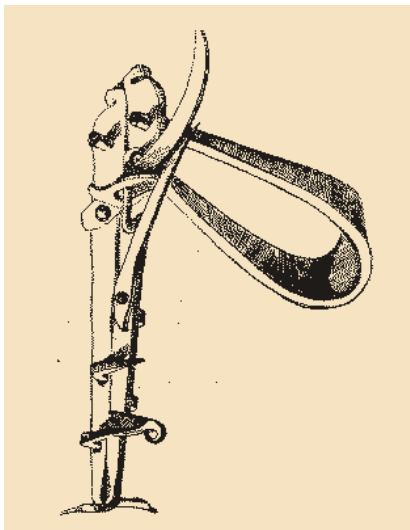
Vanarahvas tundis loomade püüdmiseks väga mitmesuguseid viise ning kavalusi. Tähtsamaks püügiriistaks oli loomulikult jahipüss, oli see siis otsast laaditav tulilukuga püss või hiljem juba korralik vintpüss. Kuna püss oli juba toona võrdlemisi kallis jahitarvik, siis kuulus see jõukamate talumeestele jahiriistade hulka. Teised püüdsid loomi kõiksuguste lõksude ja püünistega.

Salaküttidel oli olemas isegi oma salakeel ning eriline kõneviis, et võõrad inimesed nende jutust aru ei saaks. Kasutati näiteks sellist väljendit: Kas sa rohelises (= metsas) käisid? Kas sa naatkõrva (jänest) said?

Püüti silmuse ja kavalusega

19. sajandi algus ja lõpp erinesid jahinduses nagu õõ ja päev. Põhjuseks mitte niivõrd tehniline areng kui meeletoju jahipidamine, mis loomade arvukust Eesti metsades väga laastavalt vähendas. Kui sajandi alguses oli loomade jahtimine kui poes- või turulkäik, lähed ja korjad seda, milleks isu, siis sajandi lõpul olid asjad keerulised. Hundid olid arad ja sügaval metsades, samas kohas pesitsesid ka põdrad, hirved, karud ja muud loomad. Nende küttimine oli keeruline ja ohtlik.

Kuid siiski, toidulaud vajab täitmist ning talupojale oli jaht ja kalapüük oluliseks lisatoiduks omakasvatatu kõrval. Niisiis kütiti edasi, kasutades samu esiisade imelisi vahendeid, mis

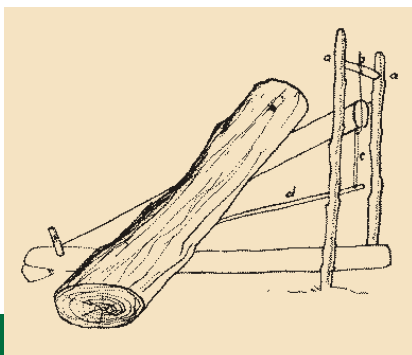
Kulliraud

olid vahest tõesti fantastilised. Virumaal kasutati näiteks rebaste püüdmiseks klaasipurust rebasepille. Peeneks tambitud klaasist ja mürgipastast tehti pillid või palakesed, mis omakorda topiti kala kõhtu. Pillide tegemiseks kasutati kindaid, sest inimese lõhn oleks rebase peletanud. Rebase meelitamiseks veeti kala asukoha lähistel kärsatatud karvadega kassi. Rebasele olla see kõige suurem ligitõmbaja olnud. Pärast kala söömist lõikas klaas rebasele ihusse ning mürk sai kiirelt võimule. Rebane suri suhteliselt oma toidukoha lähedal.

Veel veidram oli lindude püügiviis „joobnud linnud”. Tuvide ja muude metsalindude püüdmiseks immutati nisuterad viinas ning mindi siis tavaliselt lindude pesapaikade lähedale metsaveerele. Nisuterad puistati ▶

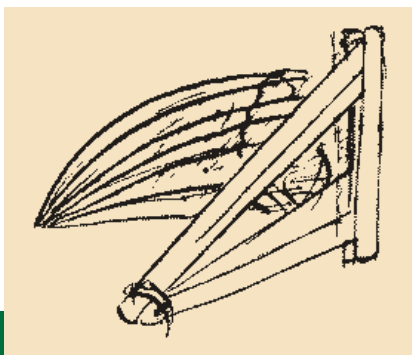
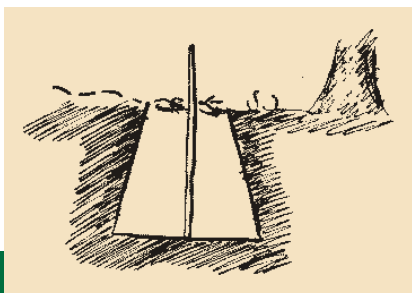

Jänesepeael aiaaugus

Nakas

maha ning jäadi metsa ootama. Parves linnud maandusid aplalt teri sööma, jäid jommi ning tuigerdasid joobnuna metsa alla varju, kus jahimehed neid kahe käega kaasatoodud kotti ajasid.

Kuid lisaks eelpool mainitutele oli ka loogilisemaid, vähem veidraid, kuid siiski imeliselt leidlikke loomapüügiviise. Rebaste, huntide ja karude püüdmiseks kasutati raudu. Karurauad on meile kõigile tuttava tööprintsibiiga. Keerulisem on aga „põdrarauadega”, mis ei ole päris sellised, nagu võiks nime järgi arvata. Nimelt kinni-

Rebaselõuk

Hundiauk

tati mõne puu vahele tugev ammu kujuga laskerelv väga tugeva noolega, mille taga oli vastupidav nõör. Ammu päästik oli ühendatud teise nõoriga, mis oli pingule tõmmatud üle põdra jooksuraja. Põder takerdus nõöri, amb tulistas noole tugevalt põdra kehasse ning nõör ei lasknud tal põgeneda.

Samas huvitavamad viisid loomi püüda olid näiteks hundilõks või hundiaed, millest on lisaloos pikemalt juttu. Mainida tuleks ka näiteks nakaseid, millega püüti jäneseid ja rebaseid. See oli lihtne kahe pulgaga meisterdis, mille tööpõhimõte oli järgmine: selle vahelt läbi läinud loom lükkas kolmanda, päästikuks oleva pulga omalt kohalt ning raskuse all olev ülemine pulk kukkus talle peale, jättes looma pulkade vahele kinni. Rebasele mõeldud nakast kutsuti rebaselõuguks. Sellele kaadervärgile oli juurde lisatud korv, kus oli meelituseks lind.

Eriline himu oli vanadel eestlastel huntide vastu. Mitte et neile võsavillemi liha oleks väga maitsenud, pigem ilusa kasuka (talvel eriti) või turvalisuse pärast. Hundid laastasid tihti talumeeste loomi ja peret. Niisiis olid lisaks hundiaiale kasutusel veel näiteks hundiauk, mis oli paari-kolme meetri sügavune auk, mille keskel oli toigas, kuhu külge oli seotud liha või mõni jänes. Auk oli kaetud hao ja lehtedega. Ablas hunt läks liha järele ning kukkus auku. Talumajade ümber oli tavaliselt palju hundiauke kaevatud.

Teine huntide hävitamiseks mõeldud „vidin” oli hundilaut, mis ehitati majapidamiste juurde. Ehitati suur kast, mille üht seinat sai üles liigutada. Kasti pandi lihakantsakas ning külgmise ukse alla toigas, mille hunt liha järele joostes pikali ajas ning lõksu jäi. Nagu toona öeldi, „maksis hunt oma öökorteri eest nahaga”.

Eesti Rahva Muuseumi töötajad on üles kirjutanud kellegi ammuse jutu hundijahi kohta. Kahjuks ei ole teada, kes seda räägib: Hunti püüti hundi-

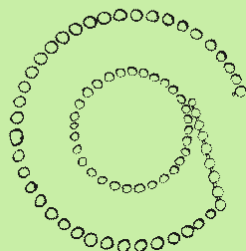
Hundiaed ehk hundilõks

Vanasti, kui kuuli-
raud ehk jahipüss
oli kallis lõbu
ning enamasti
ka mõisniku poolt
keelatud, küttisid
jahimehed Eesti
metsades loomi
tarkusega. Loodi

erinevaid lõkse, püüniseid ning
kavaldati loom lihtsalt üle. Üks
veidramaid, imetusväärsemaid
ning töökindlamaid oli riistapuu,
millel nimeks „hundiaed“.

Hundiaed ehk hundilõks kujutas
endast kahekordset, sõõrjalt paigu-
tatud üksteise sees paiknevat aeda.
Sisemise, väiksema aia sisse asetati
mõni loom, kelle kisa ja hala pidi
siis soe kohale kutsuma. Välimine
suurem aed oli sisemise ümber, jät-
tes umbes meetrilaiuse jooksuala.
Taras oli värav, mis liikus hingedel
ning oli püüdmise alguses avatud.
Tavaliselt olid hundiaiad tugevast
puust ning enam kui pooleteise
meetri kõrgused.

Toimis see riistapuu siis nii, et
hunt tungis läbi aia sisse ehitatud
avause. Kuna seesmises ringis
olev loom kisas ja niutsus, hakkas
hunt ringiratast joostes tema juurde
pääsu otsima. Ta lükkas oma keha-
jõuga ringis joostes lahti olnud

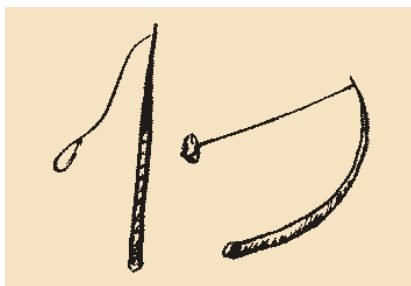

värava kinni ning sulges ennast
ringi. Ning nagu vanarahvas selle
peale ütles, „kütt viis ta naha turule“.

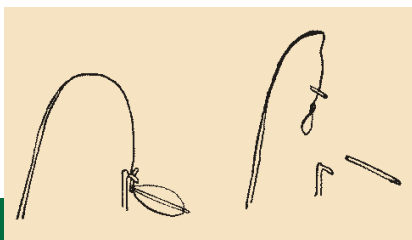
Metsateadlase ja folkloristi Ilmar
Rootsi raamatus „Tuli susi soovi-
kusta“ on sellest aiast palju kirju-
tatud ning paikkondlikke erisusi
välja toodud. See aed, mida siin
kirjeldati, pärineb Virumaalt.

„Meie ehitasime Oandul pärand-
kultuuri rajal selles raamatus aval-
datud Liivimaa Riigivarade valit-
suse 1851. a juhendi järgi hundiaia,
mis külastajates ja programmis
osalevates õpilastes alati palju
elevust tekitab – osa kehastavad
sisemises aias peibutiseks olevaid
põrsaid, osa aga neid kätte saada
üritavaid hunte. Kuid neid on palju
erinevaid. Pärandkultuuri inven-
tuuri käigus leiti Nõvalt nelja-
kandilise ilma käiguta hundiaia
jäänused,“ sõnas RMK loodus-
hoiuosakonna projektijuht
Triin Neljandik.

augu, hundilõksu ja hundiraudade
varal. Hundi jahti tehti veel, nagu
eelpool kirjeldet. Samuti peeti hundi-
jahti külade viisi, Hundijahi ülesan-
deks oli mitte ainult hundi surmata,
vaid ka teda kaugele hirmutada, nii
et ta tagasi ei usaldaks pöörata. Hundi-
jahile pidi igast talust mees ilmuma,
Mõisa-valitsused maksid huntide eest
valitsuse poolt määratud pearaha ▶

Ling

Linnupael

igale kütile, kes hundi oli surmanud ja vastavad tõendused esitanud. Hundi-jahile mindi suure kära ja kisaga. Hundi-poegi võidi ka kodus üles kasvatada. Nad olid üsna tigidad ja vaenulised. Neid kasvasid mõned mõisnikud.

Jäägrite abivahendid

Väidetavalt kasutasid eestlased jahipidamiseks ennevanasti lisaks püssidele ka linge, vibusid ja vibupüsse, linnupaelu ning erinevaid raudu.

Huvitavaim neist on linnupael, mis toimis silmuse põhimõttel ning kuhi lind peadpidi kinni jäi ning kuna paela teine ots oli asetatud paindes paju külge, poodi lind kiirelt. Oravaid ja pisemaid närilisi püüti samamoodi. Koerad olid metsloomade suured vaenlased, kuid jahimehe sõbrad. Koerad aitasid kütil loomi leida, ajasid neid kütile ette või võtsid loomad lihtsalt kinni.

Mõisad pidasid rohkelt jahikoeri. Kõige väledamad neist olid hurdad, keda tarvitati jänesejahil. Et hurdad väleda jooksuga olid, jõudsid nad ka kõige kiiremale jänesele lagedal järele. Metsas jooksnuks nad aga end surnuks või vigaseks, sinna kalleid loomi ei lastudki.

Eesti jahimees teadis väga täpselt loodust, tundis aastaaegu ja seda, kunas mõni loom või lind ennast kätte annab, millal aga ei tasu metsa minna, millal on loomadel poegimisaeg ning millise kavalusega millist looma püüda. Meie püsimajäämine karmidel orja- ja anastusaegadel on paljuskü just meie tarkuse ja jahioskuse tulemus. Loomadelt õppisime kavaluse,

Jääger

Jääger on professionaalne jahimees. See on kõige konkreetsem kirjeldus, mida ulukiseirega, metsloomade toitmise ja loomade arvukuse hindamisega tegeleva inimese kohta öelda. Hea jääger tunneb hästi oma piirkonna metsi ja teab, kus loomad liiguvad. Jääger tunneb jahipidamisviise ning jahi eetikat ja esteetikat.

Tavapäraselt on jäägriamet isalt pojale kanduv töö. Samaselt arstide, tuletõrjajate ja politseinikega on enamik jäägreid kolmanda või enama põlvkonna jäägrid. Jäägriamet on väga pikkade traditsioonidega, lugupidav suhtumine jahiloomadesse, rituaalid enne ja pärast jahti käivad iga endast ja ametist lugupidava jäägri töö juurde.

Jäägriamet oli ennevanasti väga seotud metsavahitööga. Kas oli ühel mehel kaks ametit või töötati paralleelselt. Jäägrid olid need, kes mõisameeste salku jahile viisid ning jälgisid ka, et kohalikud talumehed väga uljalt keelatud jahti ei peaks. Täna on jääger pigem looduskaitseja ja loomade kaitsja, kelle ülesandeks on loomadele toidu kandmine, kuid ka nende kütmine liigse leviku tõttu. RMK-s on hetkel töö 6 jäägri.

et ka mõisnik üle kavaldada ning lolliks teha.

Eesti jahimehed pidasid jahti ikka toidu eesmärgil, spordiks muutus see meie kandis alles eelmise sajandi alanud Eesti ajaga, kui „sakstele” hakkas metsas jahil käimine meeldima. ■

Täna www.folklore.ee tegijaid ning Triini Neljandikku.

Igas nädalas on kaks päeva, mil kõik mured langevad kaelast ning tähelepanu koondatakse elus olulistele asjadele – perele, sõpradele, teadmistele, toidule jne. Puhkepäeva-rubriigist leiab kogu pere endale midagi.

Veel selles sektsioonis:

46–49 Sündmused ja üritused

50–52 Kroonika

53 Ürituste kalender

Üritused ja näitused detsembris

54–55 Õnnitlused Juubilarid:

november, detsember, jaanuar

56–57 Toit

Hautatud lambakints juudipäraselt

58–59 Lastekas

60 Metsamees soovitab: raamat

61 Ristsõna

Puhkepäev: kogu perele

Intervjuu raamatu „Metsaelu aabits” tekstide autori Kätlin Vainolaga

Kätlin Vainola

Kust tuli mõte selline raamat kirjutada?

Ettepaneku kirjutada tegid RMK ja kirjastus MENU. Minu jaoks oli mõte kirjutada loodusest põnev. Tahtsin proovida kirjutada loodusest ja metsast nii, et see oleks lastele hästi arusaadav, huvitav ja et nad saaksid tõmmata paralleele inimeste elu ja loomade elu vahele. Soovisin kirjutada nii, et ka need lapsed, kes muidu looduslugusid väga ei loe, kuulaksid-loeksid huviga. Tahtsin edasi anda emotsioone, mida mets ja loodus pakuvad. Et kui laps loeb, siis ta ka tunneb, kuidas puud sahisevad ja rähn toksib.

Lõpptulemus on minu arust

väga meeleolukas: Kristiina Reinelleri pildid, Fred Jüssi metsahäälled, põnevad faktid ja tekst kokku loovad terviku.

Miks valisite raamatu peategelaseks just rebase?

Rebast kui tegelast on RMK minu teada juba varemgi kasutanud ja seetõttu sattus ta ka siia raamatusse. Ja et lapsel ongi komme samastada end raamatukangelasega, siis sobis selleks üks rebasekutsikas hästi. Viimasel ajal on rebased ju ka rohkem linnadesse ja koduhoovidesse sattunud, nii et paljud lapsed on neid oma silmaga näha saanud.

Armastan väga loodust, minu jaoks on mets koht, kust leida rahu ja tasakaalu. Olen väiksest peale palju looduses käinud, lapsepõlv möödus Põlvas vanaema-vanaisa juures, nii et kohe maja ees oli mets. Vanaisa on Eesti Looduskaitse Seltsi liige ja vanaema oli õpetaja – nii et käisime pidevalt igasugustel ekskursioonidel metsades, rabades ja koobastes.

Kui võimalik, lähen kohe metsa või mere äärde. Õnneks on mu viieaastane poeg suur õuesolija ja lausa nõuab metsa minekut. Läänemaal on meil ka maamaja – aga sealne maastik erineb muidugi kõvasti neist Lõuna-Eesti metsadest, mis mulle lapsepõlvest peale

metsa sümboliks on. Praegu sattungi kõige rohkem Lääne-Eesti võssakasvanud puisniitudele ja mere äärde.

Olete ka varem lastele midagi kirjutanud?

Lastele olen varem kirjutanud kolm raamatut: „Ville”, „Mia, Konrad ja avanevad uksest” ja „Kelli – peaaegu haldjas”. Need on kõik üsna eriilmelised. Praegu on käsil mitu uut asja, üks näis, milline neist kõigepealt raamatuks saab.

Lugesin „Metsaelu aabitsa” tekste kirjutamise ajal ette oma pojale ja jälgisin tema reaktsiooni. Kui nüüd raamat on valmis ja värvilised pildid sees, siis on laps ise palunud, et loeksime just seda raamatut. Nii et see on hea märk, ma arvan.

Raamatut kirjutades elasin ise hästi rebase rolli sisse ja püüdsin natuke aega olla ise ka rebane. Käisin metsas ja mõtlesin, kuidas ma näeksin ja tunneksin maailma loomana. Raamatu kirjutamine tegi mind looduse vallas palju targemaks ja tähelepanelikumaks. Suureks abiks olid RMK-laste Helen Luksi, Tiina Neljandiku ja Tiina Paltseri kommentaarid kogu kirjutamisaja jooksul. ■

START: RMK kauaoodatud spordiklubi asutajad.

avatud on lodjalaat.

13. detsembril oodatakse kõiki osalema või kaasa elama Eesti esimestele kahemehesaagimise ja puulõhkumise meistrivõistlustele, kus võetakse üksiteiselt mõõtu saagimise kiiruses, puulõhkumise täpsuses ja kiiruses ning puuriida ladumises.

Eelnevatel laupäevadel jagatakse juhtnööre ja õpetusi ning pakutakse võimalust treenida.

Jõululodja programmiga saab tutvuda Lodjaseltsi kodulehel www.lodi.ee, samas saab registreeruda ka käsitöötubadesse. ■ (MM)

RMK võitis metsatööstusettevõtete korvpalliturniiril II koha

Tekst: Toomas Väärt

Laupäeval, 7. novembril toimus juba 12. korda Eesti metsatööstusettevõtete korvpalliturniir, kus RMK korvpallimeeskond saavutas tähelepanuväärse II koha! Kui midagi siin ilmas üldse kindlat on, siis just see, et metsatööstusettevõtete korvpalliturniir toimub alati – 10 firma võistkonnad ja ligemale 100 korvpallihuvilist olid hommikul kell 9.30 rivis Lähte Spordihallis. Sel aastal osalesid: RaitWood (korraldaja), Lemeks, Toftan, RMK, Imavere, Finnforest, Metsäliitto, Stora Enso Eesti, Artiston, TarMets. Turniiri reeglid on lihtsad: loositakse 2 alagruppi, eelmise aasta I ja II koht pannakse eraldi alagruppidesse, mänguaeg on 2×10 minutit. Alagruppide I ja II mängivad omavahel risti poolfinaalid ja võitjad kohtuvad finaalis, kaotajad selgitavad III koha, ülejäänud kohti välja ei mängita.

RMK kaotas kohe esimese mängu oma alagrupis RaitWood'ile 4 punktiga. Mäng oli äärmiselt võitluslik ja pingeline. Vahepeal sekkus isegi RaitWood'i esindaja, et pingeid natukene maha saada, oli ju käimas alles esimene mäng. Ebasportlikke vigu vilistati mõlemale võistkonnale. Teisena kohtus RMK viimaste aastate turniiri valitsejaga, eelmise aasta II koha võitja Lemeksiga. RMK võistkond oli vahepeal kaotusseisus 7 punktiga, kuid 2 sekundit enne mängu lõppu mindi juhtima 1 punktiga ja nii mäng lõpeski, magus võit! Kolmandas mängus oli vastas Finnforest, mille RMK võitis kindlalt. Neljas mäng ja vastaseks Toftan, mille RMK võitis

MEESKOND: RMK võidukasse võistkonda kuulusid (pildil vasakult paremale): Veikko Asur, Avo Siilak, Rein Kivioja, Toomas Väärt, Tarmo Aava, Algis Kork, Arvo Lind, Erkki Etverk, Ahto Rähn.

4 punktiga. Mäng oli samuti väga pingeline ja vigaderohke. Kuna RaitWood kaotas omakorda teistele võistkondadele, keda RMK võitis, siis saavutas RMK võistkond 3 võidu ja 1 kaotusega B-alagrupis võidu.

Poolfinaalis oli vastaseks A-alagrupi II koht – Stora Enso Eesti. Mäng algas vastasele paremini, kuid RMK jõudis järele ja läks enne lõppu juhtima. Stora Ensoli oli viimase rünnaku võimalus, kuid nende vise ei tabanud, mis tähendas RMK edasipääsu finaali! III koha mängus oli Stora Enso parem Lemeksist. Finaalis kohtusid RMK ja Artiston – eelmise aasta turniiri võitja. Esimene poolaeg oli tasavägine, vahe oli ainult 2 punkti. II poolaeg kuulus aga selgelt Artistonile. Seega: I koht Artiston, II koht RMK, III koht Stora Enso Eesti.

Mängudega lõpetati õhtul kell 17 ja siis algas autasustamine/vastuvõtt, millele järgnes *after-party*. Neil, kes jõudsid kohamängudele, tuli päeva jooksul mängida 6 mängu, mis nõudis tõsisest füüsilisest pingutusest. Tulenevalt turniiri reglemendist on järgmisel aastal korraldajaks Artiston. ■

Taasloodi Eesti Metsateenijate Ühing

Kõik praegused ja endised riigimetsandusega seotud inimesed on oodatud Eesti Metsateenijate Ühinguusse.

EMÜ liikmeks võib olla iga füüsiline isik, kes tegeleb või on tegelenud riigimetsa majandamisega. Liikmeks on 200 kr, pensionäridel 50 kr. Senised Eesti Metsaülemate Ühingu liikmed kuuluvad automaatselt ka uude ühinguusse.

Eesti Metsateenijate Ühingu tegevuse eesmärkideks on:

1. riigimetsateenijate ühendamine ühistevõttes;
2. üldkasuliku tegevuse arendamine metsanduses ja looduskaitstes, metsanduse edenemisele kaasaaitamine;
3. liikmete suhtlemisvõimaluste, informeerituse, harituse parandamine; liikmete kutsealaste, sotsiaalsete ja kodanikuõiguste ning huvide esindamine ja kaitsmine.

Eesti Metsateenijate Ühing kasutab oma eesmärkide saavutamiseks järgmisi vahendeid:

1. suhtleb riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustega;
2. avaldab oma arvamust ja teeb ettepanekuid metsandust puudutavate seaduste ja muude õigusaktide täiendamiseks ja muutmiseks, samuti uute õigusaktide vastuvõtmiseks;
3. taotleb ja toetab Eesti metsanduse edenemist ja edendamist; teeb koostööd füüsiliste ja juriidiliste isikutega, suhtleb teiste riikide metsateenijate ja organisatsioonidega;
4. moodustab toimkondi ja osaleb oma esindajatega toimkondades, töögruppides, komisjonides jm;
5. korraldab kursusi, konverentse, kongresse, näitusi, töötalguid, ekskursioone, õppekäike jms;

6. annab välja preemiaid, auhindu, stipendiume jms;
7. annab välja oma häälekandjaid, teatmikke, kalendreid ja muid trükiseid;
8. moodustab töö paremaks korraldamiseks vajadusel iseseisvaid piirkondlikke osakondi.

20. novembril 2009 on plaanis kokku kutsuda üldkogu, kus valitakse uus juhatus, kes siis peab hakkama kavandama ühingu edasist tegevust. ■

kaarel.tiganik@rmk.ee
tel 504 5831

Kaarel Tiganik
EMÜ juhatuses
esimees

Eesti Metsaülemate Ühing oli vanim metsanduslik kutseühing Eestis. Seetõttu leidis EMÜ juhatus, et Eesti Metsaülemate Ühing on vajalik ümber kujundada ühinguks, kus liikmeks saaksid olla kõik riigimetsa teenijad. Otsustati välja töötada uus põhikirja ja esitada ühingu ümberkujundamise kava 2009. a üldkogule otsuse tegemiseks. 23. mail 2009 toimunud EMÜ üldkogule esitas juhatus uue põhikirja projekti, mis põhiliste muudatustena nägi ette ühingu nime muutmist ja ühingu liikmeskonna laiendamist. Peale põhikirja arutelu ja väikeste paranduste sisseviimist võeti uus põhikirja ühehäälselt vastu. Vastavalt uuele põhikirjale on Eesti Metsaülemate Ühing ümber nimetatud Eesti Metsateenijate Ühinguks, lühendiga EMÜ.

EMÜ on 1919. a loodud Eesti Metsateenijate Ühingu ja 1921. a loodud Eesti Metsaülemate Ühingu õigusjärglane.

Eesti Metsaülemate Ühing loodi 1922. a. Selle tegevus lõpetati sunniviisiliselt 1938. a. Eesti Metsaülemate Ühing taasloodi 1999. a. Sel ajal oli Eestis üle 200 metskonna ja metsaülema. Ühingu liikmeks astus siis 186 metsaülema. Sel ajal oligi taasloodud ühingu liikmete arv kõige suurem. Koos metskondade arvu vähenemisega hakkas vähenema ka metsaülemate arv. Koos metsaülema ameti lõppemisega astuti enamuses ka ühingust välja. Käesoleva aasta alguseks kuulus ühinguusse 133 liiget.

Alates 1. juulist 2008 on metskonnad oma tegevuse senistes funktsioonides lõpetanud. Praegu on Eestimaa alal 17 metskonda ja ka 17 tegevmetasaülema. Metsaülemate ühing oli senini põhiliselt nii praeguste kui ka endiste metsaülemate ühendajaks nii ametialases kui ka ametivälises tegevuses.

„Metsaelu aabitsa” esitlus

12. oktoobril Tallinnas Solarise keskuse värskest avatud Apollo raamatupoes

Fotod: Kaupo Kikkas

Peaproov:

Romi Hasa loeb aabitsast rebasepoja sügisestest toimetustest. Teda kuulavad ligi 20 põnni lasteaiast „Sipsik”, kelle vanustele lastele raamat mõeldud ongi.

Osavad:

Kui raamatuga tutvus tehtud, asuti oma emotsioone paberile panema.

Pidulik hetk:

Aigar Kallas annab Haridus- ja Teadusministeeriumi esindanud Rober Lippinile üle 725 aabitsat, õigemini seda kinnitava tunnistuse.

Elevil:

Aabitsa kaks autorit Kätlin Vainola ja Fred Jüssi uurivad kingiks saadud sügisandide korvi sisu.

Projekti juhtisid:

(paremalt-vasakule) Helen Luks ja Marge Rammo RMK-st. Esitluse korraldamisel oli abiks Erika Saks Puldist.

Õnnelik:

Romi Hasa, kellel on kodus kasvamas 3 väikest põnni, saab aabitsasse ka autori pühenduse.

Rahul:

Fred Jüssi, kes kogus aabitsaga kaasas olevale CD-le metsahääled, hindab ka purki pandud metsaande.

☒ Väärt õpetussõnad:

Saab Fred Jüssilt oma aabitsasse ka Aigar Kallas.

☒ Teevad uusi plaane:

RMK juhatuse esimees Aigar Kallas, loodushoiu osakonna juhataja Marge Rammo ja Haridus- ja Teadusministeeriumi esindanud Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse direktor Rober Lippin.

☒ Suure töö tegijad:

Tiina Neljandik ja Tiina Selart olid need, kes RMK poolt aabitsa tegijatele nõu ja jõuga toetasid. Suured tänud neile veelkord!

XII Vereta Jahi võitis Ingmar Muusikus

Vapiloomast, saarmast, tegi parima pildi Ingmar Muusikus, kes tuli Vereta Jahi võitjaks kolmandat korda. Saarma kõrval oli üheks populaarsemaks modelliks jännes. Jänesest tehtud pildid võitsid ka enim eriauhindu.

„Tavapäratult palju saadi fotodele ilvest, kusjuures kõigil kolmel pildil olid erinevad isendid. Arvatavasti olid kõik kolmel päeval nähtud 4–5 ilvest erinevad,” ütles ettevõtmise üks korraldajaid, Eesti Loodusmuuseumi peazooloog ja loodusfotograaf Tiit Hunt.

Kaameratega jaht toimus 22.–24. maini RMK Kilingi-Nõmme jahipiirkonnas. Kolme päeva jooksul pildistatud loodusfotodest valis iga osaleja välja kümme parimat. Nende seast selekteeris žürii

omakorda välja 50 huvitavat fotot.

Eriauhinnad pälvisid: Arne Ader (RMK auhind), Mallor Maimre (ajakirja Looduse Sõber auhind), Indrek Ilomets (MTÜ Loodusajakirjad ja ajakirja Eesti Loodus auhind), Märt Haamer (ajakirja Eesti Mets ja Looduse Omnibussi auhind), Ingmar Muusikus (Tallinna Tehnikaülikooli geoloogia-instituudi, portaali looduskalender.ee, Eesti Jahimeeste seltsi ja ajakirja Jahimeeste auhind). ■ (MM)

Foto: INGMAR MUUSIKUS

VERETA JAHİ VÕIDUTÕÕ: Saarmapere kalal.

RMK sügisesel perepäeval Kablis osales ligi 500 metsasõpra

27. septembril peeti Pärnumaal „Metsaga mestis” perepäeva, millest võttis osa ligi 500 suurt ja väikest metsasõpra. Kabli perepäeval jätkus tegevust kõigile – sai matkata, vaadata lindude rõngastamist ja meisterdada. Samuti said inimesed proovida vanu metsameeste töid, sh põnevat parvepoisiametit ning osaleda metsatööde-tema ajaloos.

Koos juhendajaga käidi ligi 2 km pikkusel jalgsimatkal Ranametsa aladele, Laiksaarel ja Kabli linnujaamas. Kabli looduskeskuses sai tutvuda vastalminud ekspositsiooniga,

RMK looduses liikumise võimalustega üle kogu Eesti ning liituda „Metsaga mestis” sõpruskonnaga. Külastada sai seenenäitust, kus jagas õpetusi seenevana. Ka väikestele loodussõpradele oli palju tegevusi – nad said loodusmänge mängida, kiikuda, ronida, liugu lasta ja meisterdada. Koos mindi külla „Öökullile”, kes õpetas uusi metsatarkusi. Perele pakuti orienteerumise algõpet ning jalgrattasõbrad käisid 35 km rattamatkal Ainažini ja tagasi.

Kabli Perepäeva pilte saab vaadata RMK veebist „Metsasõbra kalender, Toimunud üritused” alt. ■ (MM)

Ürituste kalender

 Metsasõbra üritused

 Kontserdid

DETSEMBER

	E	T	K	N	R	L	P
49		1	2	3	4	5	6
50	7	8	9	10	11	12	13
51	14	15	16	17	18	19	20
52	21	22	23	24	25	26	27
53	28	29	30	31			

5. detsember Advendiaja askeldused

Lihula Kunsti- ja Muusikakoolis. Lisainfo: tel 522 0259.

4.–11. detsember Meisterdamise nädal

Saaremaa puhkealal Mustjala looduskeskuses.
Lisainfo: tel 457 9737, 527 7421.

11. detsember Jõulueelsed askeldused

Aegviidu looduskeskuses ja metsas Aegviidu-Kõrvemaa puhkealal. Lisainfo: tel 5344 0549.

11. detsember Jõulueelsed askeldused

Ojaäärse majas ja metsas Põhja-Eesti puhkealal.
Lisainfo: tel 509 9397.

12. detsember Talvine metsaretk jahimehega

Pärnumaa puhkealal Kabli looduskeskuses.
Lisainfo: tel 5302 0833.

17.–19. detsember Jõulumeisterdused

Aimla looduskeskuses Sakala puhkealal.
Lisainfo: tel 505 3405.

Advendikontserdid Sagadi mõisas.

Traditsiooniliselt pakutakse kolmel detsembrikuu pühapäeval mõisa pidulikus miljöö suurepärase muusikat.

6. detsember

Jõulumeeleolukat kitarrimuusikat esitavad
Tiit Korsar ja Diana Veisner.

13. detsember

Lehtse Kammerkoori jõuluprogramm.

20. detsember

Laulab Kadi Toom, kitarril Taavi Langi.

Kontserdid algavad kell 15:00.

Pilet täiskasvanule 40–,
pensionärile 30–,
õpilasele 20–
ja perele 90–

Vaata ka teisi sündmusi Sagadi mõisas:
<http://www.sagadi.ee/pages.php3/080504>

Näitused:

01.01–31.12 „Metsavahi amet läbi kolme sajandi“

Saaremaa puhkealal Laugu metsavahimajas. Lisainfo: tel 503 2762.

01.01–31.12 „Metsamehe tööriistad“

Saaremaa puhkealal Laugu metsavahimajas. Lisainfo: tel 503 2762.

01.01–31.12 „Dendraariumi puud ja põõsad“

Saaremaa puhkealal M. Ranna dendraariumis. Lisainfo: tel 503 2762.

09.04–31.12 „Kagu-Eesti ristipuud“

Pähni looduskeskuses Haanja-Karula puhkealal. Lisainfo: tel 5300 2181.

20.04–31.12 „Eesti koolilaste metsapostkaart 2009“

Haanja-Karula puhkealal Pähni looduskeskuses. Lisainfo: tel 5300 2181.

01.05–31.12 „Kaitsealused taimed meie looduses“

Saaremaa puhkealal Mustjala looduskeskuses. Lisainfo: tel 457 9737 või 527 742.

12.06–31.12 „Röövlinnud – metsa uhkus“

Aegviidu-Kõrvemaa puhkealal Aegviidu looduskeskuses. Lisainfo: tel 5344 0549.

01.08–31.12 Ravimtaimenäitus

Aegviidu-Kõrvemaa puhkealal Aegviidu looduskeskuses. Lisainfo: tel 5344 0549.

16.11–31.12 Laste tööde näitus

Tartu-Jõgeva puhkealal Elistvere loomapargis. Lisainfo: tel 525 3395.

Riigimets mühiseb NOVEMBRIKUU juubilaridele!

	E	T	K	N	R	L	P
44							1
45	2	3	4	5	6	7	8
46	9	10	11	12	13	14	15
47	16	17	18	19	20	21	22
48	23	24	25	26	27	28	29
49	30						

Riigimets mühiseb DETSEMBRIKUU juubilaridele!

	E	T	K	N	R	L	P
49		1	2	3	4	5	6
50	7	8	9	10	11	12	13
51	14	15	16	17	18	19	20
52	21	22	23	24	25	26	27
53	28	29	30	31			

Riigimets mühiseb JAANUARIKUU juubilaridele!

	E	T	K	N	R	L	P
53					1	2	3
1	4	5	6	7	8	9	10
2	11	12	13	14	15	16	17
3	18	19	20	21	22	23	24
4	25	26	27	28	29	30	31

Elina Kink Kommunikatsiooniosakond, juhataja 2.11	Ville Vinkel Metsakorraldustalit, metsakorraldaja 3.11	Andres Üprus Harjumaa metskond, metsnik 4.11	Kaupo Kaska Kagu regioon metsa- kasvatus, raietöoline 4.11
Terje Edur Finantsosakond, raamatupidaja 4.11	Anatoli Paalits Edela regioon tootmine, harvesterioperaator 7.11	Jaak Lääts Valgamaa metskond, metsnik 13.11	Margus Kartau Tartumaa metskond, metsnik 14.11
Gunnar Kuhi IT-osakond, tarkvara arendusjuht 16.11	Liis Soonik Hiiumaa puhkeala, looduskeskuse juhataja 20.11	Ira Samsonova Kagu regioon metsa- kasvatus, raietöoline 22.11	Olev Nurme Kirde regioon metsa- kasvatus, raietöoline 26.11
Tõnu Kont Edela regioon metsa- kasvatus, raietöoline 26.11	Uno Lenk Kirde regioon metsa- kasvatus, raietöoline 30.11		

Raivo Kuum Tartumaa metskond, metsnik 1.12	Riho Lambing Kagu regioon metsa- kasvatus, raietöoline 2.12	Anu Almik Loodushoiuosakond, projektjuht 4.12	Veljo Kask Edela regioon tootmine, praaker 4.12
Jüri Maal Edela regioon tootmine, praaker 8.12	Kalev Männiste Jahimajandusosakond, juhataja 12.12	Arvi Aulik Edela regioon metsa- kasvatus, raietöoline 14.12	Sergei Lukasevitš Kirde regioon metsa- kasvatus, raietöoline 21.12
Mati Hindrimä Edela regioon metsa- kasvatus, raietöoline 22.12	Martti-Kaleva Kots Edela regioon tootmine, harvesterioperaator 26.12	Öie Lillepuu Sagadi metsakeskus, koogitöoline 26.12	Raivo Mätlik Edela regioon metsa- kasvatus, raietöoline 28.12
Tiit Timberg Juhatus, juhatusel liige 28.12	Tarmo Tamm Kirde regioon tootmine, praaker 29.12	Kalle Kõllamaa Nõva puhkeala, looduskeskuse juhataja 30.12	

Kristiina Kutti Taimla- ja seemnemajandus- osakond, haljastaja-müüja 10.01	Ahto Rähn Kagu regioon metsa- kasvatus, metsakasvataja 14.01	Jugan Kauler Edela regioon metsa- kasvatus, raietöoline 15.01	Henno Vetka Kirde regioon metsa- kasvatus, raietöoline 16.01
Margus Reimann Metsaparandustalit, juhataja 19.01	Igor Varik Taimla- ja seemnemajandus- osakond, traktorist 21.01	Andres Metjer Kagu regioon logistika, logistikajuht 23.01	Mati Printsman Kagu regioon metsa- kasvatus, raietöoline 24.01
Vello Õun Edela regioon metsa- kasvatus, metsur 24.01	Peep Salum Harjumaa metskond, spetsialist 28.01	Simo Kabanen Kagu regioon tootmine, forvarderioperaator 28.01	Teet Tomson Siseauditalitus, siseaudiitor 30.01

Hautatud lambakints juudipäraselt

Jumal ei saanud olla kõikjal, seepärast lõi ta maailma emad.
Juudi vanasõna

Tekst: Martin Hanson, kokk
Fotod: Romet Heinre

Juudi kulinaaria on üks maailma huvitavamaid, kuid samas ka keerulisemaid, kuna nende košer-printsiip ei luba paljusid asju süüa, kombineerida, tarbida ega nautida. Samas on leitud viisid, kuidas keelatu asendada ning tulemuseks saada siiski võimatult hea eine-nauding. Muuseas, košer tähendab heebrea keeles kõlblikkust ning seda sõna on kasutatud juba enam kui 3000 aastat. ▶

Juutide keeruline ajalugu, keeruleine saatus ning sellest tulenev väga hea kohanemisoskus ei ole aga pannud põntsu juudidäpärasele kokakunstile, mis on nagu ka keel või traditsioonid iga rahvuse püsijäämisel oluline kriteerium.

Koššer on juudi kommete kohaselt valmistatud toit, kus kehtivad ranged reeglid loomade humanseks tapmiseks. Juudi köögi traditsioonid kuuluvad iidsetesse aegadesse ja on püsinud peaaegu muutumatult tänapäevani. Seda on palju mõjutanud religioossed kombed, mis näevad ette mitte ainult toidu tegemiseks vajalikud ained, vaid ka nende valmistamise viisid. Näiteks on keelatud segada liha- ja piimasaadusi.

Juutide kodudes on alati kaks kraanikaussi, üks piimasaaduste ja teine liha jaoks. Reegleid on palju, toidus ei kasutata verd, samuti peab liha olema imetabalselt puhtaks pestud, et kübetki verd ei leiduks. Ei sööda ühtegi kahjustatud puuvilja-juurvilja. Kui õunal on pisemgi vigastus, visatakse see ära.

Loom, keda kõlbab süüa, peab olema kindlasti sõraline ja rohusööja-mäletseja. Seal näiteks on küll sõrad, aga ta ei ole mäletseja, järelikult siga ei ole koššer. Jänest peeti küll mäletsejaks, kuid tal ei ole sõrgu, järelikult pole ka tema koššerloom. Kalal peavad olema soomused ning uimed, mis tähendab, et soomuseta angerjas ei ole koššer. Juutidele on toidulaud võrdne altariga, siin ei mängita ega katsetata. Iga söögikord on püha ning puhas ja maitsev. Juutide moodi söömiseks ei piisa lihtsalt mingist kindlast maitse- või aroomikooslusest, ei piisa vaid kindlast küpsetus-

RETSEPT

Materjalid

- 2-kilone lambakints
- 5 kartulit
- 2 porgandit
- 1 peet
- 2 sibulat
- 2 küüslaugukobarat
- tüümiani
- koriandrit
- nelki
- kaneeli
- soola
- pipart
- 2 liitrit lihapuljongit
- oliiviõli
- sinepiseemneid
- mett
- kreeka pähkleid

Kokkupanek

Juudidäpärase liha tegemise saladus seisneb puhtuses. Kõik osised tükeldatakse eraldi taldrikutel ja alles seejärel pannakse koos küpsema. Lambaliha ei marineerita, vaid küpsetatakse madalal temperatuuril ahjus nii, et kõik maitseid jõuavad kenasti liha sisemusse. Haara suur metallist küpsetuskauss ja tõsta kints sellesse.

Sega kokku oliiviõli, kaks pihutäit uhmris poolikult purustatud sinepiseemneid, supilusikatäis mett, teelusikatäis kaneeli, sool, pipar ning hakitud tüümiani. Pintselda kogu liha sellega üle ning topi 200-kraadisesse ahju umbes 15 minutiks.

Samal ajal puhasta ja lõika suurteks tükkideks porgand, kartul, peet ja sibul. Lõika küüslaugukobarat pooleks. Võta nüüd ahjust liha, täida selle kõrval olev ruum eelpoolmainitud juurviljadega ning vala peale kuum puljong. Kalla see juurviljadele, mitte otse lihale. Maitsesta veel enne ahju panekut nelgi, soola, pipra ning tüümiani, koriandri ja kreeka pähklitega. Tõsta tagasi ahju ning lase 150 kraadi juures 4 tundi valmida. ■

viisist, kontrolli all peavad olema kõik toiduga seotud tegevused. Enamikule inimestele, ehk siis mittejuutidele, on koššertoidu tegemiseks ja

söömiseks liialt reegleid, mis pärsivad naudingut ning muudavad toidu tööks. Kuid maitse on juudidäpärasel lambalihal imeline. Proovigem. ■

Lastekas:

Koostaja: RMK Sagadi looduskool
Fotod: RMK Sagadi looduskool

SAAME TUTTAVAKS

Käbid jutustavad puudest – kuusk, nulg ja ebatsuuga

Kuuske tunneme kõik hästi. Ta on tavaline metsapuu ja tema järgi oleme kunagi nimetanud ka teisi sarnaseid puid. Nii on nulgutsutud „saksamaa kuuseks” ja ebatsuugat „ameerika kuuseks”. Esmapilgul ongi nad kõik „ühed kuused”. Samas on nende kolme eristamine huvitav ja rikastav seiklus, millest võib alguse saada ka sügavam kiindumus puude vastu. Kõige hõlpsam on kuuske, nulg ja ebatsuugat eristada käbide järgi.

Noored kuusekäbid

Kuusekäbi ei vaja tutvustamist, huvitav on vaid teada, et noored käbid on püstised, kaunilt punased, roosad või rohelised. Käbide kasvades muutub nende asend püstisest rippuvaks. Seemned valmivad novembris. Kuna ilm on sel ajal jahe ja

niiske, siis käbid ei avane. Käbisoomused praksatavad valla alles järgmise aasta märtsis ja aprillis, kui varakevadine päike juba õhku ja käbisid soojendab.

Kes ei malda kevadeni oodata, see võib tuua värsket

Kuusekäbi

käbi tupp ja jälgida, mitme päevaga soomused avanevad ja seemned varisevad.

Ebatsuugakäbi on kuusekäbist veidi väiksem. Eriliseks teevad ta soomuste vahelt väljaturritavad teravatipulised „keelekese”. Indiaanlaste pärimuse järgi on käbisoomuse alla peitu pugenud väike hiir, kelle saba ja tagajalad on välja jäänud.

Ebatsuugaseemned valmivad ja varisevad septembris ja

oktoobris. Samas võib osa seemneid jääda kädidesse talvituma ja variseda alles kevadel.

Ebatsuuga kodumaa on Põhja-Ameerika. Seal võib ta kasvada kuni 100 meetri kõrguseks. Eestisse istutati esimesed ebatsuugad rohkem kui 100 aastat tagasi ning praegu võib neid kohata paljudes aedades ja parkides, samuti väikeste katsekultuuridena metsades.

Nulukäbi on eriline ja haruldane. Tavaliselt on ta kuskil kõrgel puu ladvaosas ja teda ei saa nii lähedalt silmitseda kui kuuse- ja ebatsuugakäbi. Aga silmitsemist ta väärrib, sest on uhkelt püsti, kenasti vormitud ja kujundatud. Kõige tipuks on nulukäbi peal tõrts vaiku, mis on valgeks hangunud ning mõjub suisa tordikaunistusena.

Nuluseemned valmivad ja varisevad septembris ja oktoobris. Koos seemnetega pudenevad maha ka käbisoomused, käbid lagunevad ja alles jääb vaid püstine käbiroots.

Nulgusid on umbes 50 liiki, kõige rohkem kasvab neid Aasias ja Põhja-Ameerikas.

Ebatsuugakäbid

Eestis nulg looduslikult ei kasva, aedadesse ja parkidesse on istutatud peamiselt palsami- ja siberi nulg.

Nulgude omapäraks on veel see, et nende puidus on vähe vaiku. Nulgude vaiku on koorealustes väikestes põiekestes ja okastes. Lisaks vaigule sisaldavad nuluokkad ka healõhnalisi ja tervistava toimega eeterlikke õlisid. Seetõttu on nulgude läheduses tihti tunda meeldivat magusat lõhna. ■

Nulukäbi

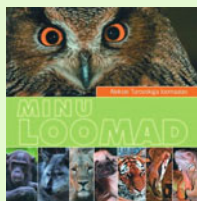
SÜGIS/TALV METSAS

Mõistata, kas väide on õige või vale!

1. Novembris tulevad käre-tikulistesse metsajõgedesse kudema lõhed ja forellid.
2. Jõulueelsel ajal võib nulgude alt kenasid käbisid korjata.
3. Hilissügisel saabunud urvalinnud on meie metsades talikülalised, kes söövad kase- ja lepaseemneid.
4. Lumel ei ole kunagi näha hiirejälgi, sest kõik metsade hiired magavad talveund.
5. Novembrikuus ei leia metsast enam ühtki söögiseent.
6. Esimesed lumehelbed on kaheksaharulised.
7. Eesti väikseim kiskja nirk kannab talvel valget kasukat.
8. Talvise pööripäeva ajal paistab päike vaid pisut üle kuue tunni.

Vastused ja kommentaarid:

1. ÕIGE.
2. VALE. Nulgude käbisoomused varisevad sügisel koos seemnetega.
3. ÕIGE.
4. VALE. Hiired toituvad talvel ja liiguvad ka lumel, jättes sinna väikseid jäljeridu.
5. VALE. Isegi ilma lumeta talve alguses võib leida erinevaid kukeseeni ja käänumamplaid.
6. VALE. Kõik lumehelbed on kuueharulised.
7. ÕIGE.
8. ÕIGE. Päiksetõusu ja loojangu väikseim vahe Tallinnas on 6 tundi ja 3 minutit.

MINU LOOMAD.
ALEKSEI TUROVSKIGA
LOOMAAIAS

ISBN: 978994443246
Ilumisaasta: 2008

Kirjastus:

Ajakirjade Kirjastus

Lehekülgi: 144

Mõõdud: 227×221 mm

Minu loomad. Aleksei Turovskiga loomaaias

Aleksei Turovski

Aleksei Turovski kaliibriga jutuvestja puhul tundub loomaraamatu kokku kirjutamine olevat ühe ennelõuna töö. Juttu ning lugusid on nii palju ja nii huvitavaid, et vägagi kiiresti saaks raamatust sari ja sarjast riilulitais. Kui vaid Turovskil kirjutada lastaks ning ta oma hindamatuid teadmisi ikka rohkem avaldamiseks esitaks.

Kõigil, kes on Alekseiga mööda loomaaeda kolanud ajal, mil loomaaed kuulub vaid temaga kaasas olevatele inimestele, kuulates tema ülihuvitavat juttu kõiksuguste loomade kohta, tekib tahes-tahtmata küsimus, et kas Alekseil pole äkki mitut elu elada antud, et ta on jõudnud endale nii palju selgeks teha. Sedavõrd täpselt on ta

õppinud tundma loomi ning läbi selle kindlasti ka iseennast ja inimesi üldse.

Tema jutusaated raadios ning esinemised teles on muutnud loomariigi paljudele noortele ja vanadele loogilisemaks ning teinud ka meie endi käitumise arusaadavamaks, selgitades seda loomsete instinktide ning käitumismudelitega. Oma uues raamatus jutustab tuntud zooloog tõestisündinud lugusid loomaaias elavatest loomadest. Toredad seigad on põimitud huvitavate faktidega loomade elukorraldusest ja käitumisest looduses.

Aleksei Turovski tasakaalukat ning ääretult isalikku jutuvestmisstiili on tunda ka raamatus, mida lugedes tekib meeletu soov kuskilt kaaneservast häälenuppu keerata, et Turovski madal ja põrisev bariton läbi raamatulehtede kanduks. Raamat pakub kindlasti huvi lastele, kuid põnevat infot jagub ka täiskasvanutele. Lugusid illustreerivad fotod, mille autoriteks on Maaja Kitsing ja Tavi Grepp. ■ (MM)

LEGENDILOOMAD

ISBN: 9789985317822
Ilumisaasta: 2008

Kirjastus: Varrak

Lehekülgi: 240

Legendiloomad

Jaak Põder, Urmas Tartes

„Legendiloomade” raamatu fotolooja Urmas Tartes pälvis oktoobri lõpul Londoni loodusloomuuseumi prestiižse loodusfotograafi auhinna. Maaülikooli professor sai kauni tiitli foto eest, millel lumekirp kolab lumehelbel. Üks maailma olulisimaid loodusfotograafia auhindu, mis tänavu 46. korda välja anti, lisab kaalukust ka „Legendiloomadele”. Raamat käsitleb just Tartesele kõige südamelähedasemate olendite, nimelt putukate elu ja olu.

Kaunis ja humoorikas loodusfotoraamat kõneleb putukate elust, inimeste suhtumisest putukatesse ning nende osast rahvapärismuses ja legendides. Putukatel, mutukatel, matikatel, sitikatel, ussikestel ja teistel väikestel loomadel on meie pärimuses ja ilmaennustustes sama auväärne koht nagu lindudel, imetajatel ja taimedel.

Tänapäeval oleme palju sellest tarkusest unustanud. Kust on tulnud sel-

lised nimetused nagu „õnnemutukas”, „ilmaennustaja”, „ravitseja” jne?

Tartes on kunagi kirjutanud geniaalsed read: „Kõige lihtsam on mõistatusi lahendada, kui võrdleme neis sisalduvaid nähtusi millegagi, millest me arvatahvasti hästi aru saame. Võime vabalt kirjeldada putukate elu, võrreldes seda inimühiskonna käitumistavade ja kommetega.

Oma üllatuseks näeme, et esmapilgul absurdse ülesande lahendamine muudab putukate maailma meile tunduvalt arusaadavamaks. Me avastame suurel hulgal mitmesuguseid, ka ootamatuid, sarnasusi. Leiame palju armsaid, hoolitsevaid, ohvrimeelseid või tublisid putukaid. Samavõrd on siin ka vastikuid, alatuid, egoistlikke, küünilisi või kohutavaid kuuejalgseid”.

Autorid on omalt poolt välja toonud ka loodusteadusliku seletuse. Saaremaalt on näiteks teada ütlus: „Kui selili sitika jalgade peale aitad, siis saad üheksa pattu andeks”. Ütluse mõte saab selle raamatu abil kindlasti selgemaks. ■ (MM)

	Euroopa riik	Suitsu- mark	Välis- (eesliide)	Male- koefit- sient	Nitt		Vana- paber																																																																																																																																																					
Täiskogu →																																																																																																																																																												
																																																																																																																																																												
		Jo-le-mi 5. aste Naise- nimi			Järjest tähted																																																																																																																																																							
Alevik Tartu- maal				Kirjanik Rootsi kroon																																																																																																																																																								
Titaan →			Dirigent Kreeka täht																																																																																																																																																									
Sediment					Lantaan Lauljatar																																																																																																																																																							
		Rõhu- märk Laisik																																																																																																																																																										
Helilooja →				Eestlaste jumal Libu																																																																																																																																																								
Noot →			Mõis Lääne- Virumaal Piirits																																																																																																																																																									
		Unenägu →			Rügama																																																																																																																																																							
Mesilas- piim →						Järjest tähted Alevik Harjum-I																																																																																																																																																						
 <table border="1"> <tr> <td>Spets. paber</td> <td>Ä</td> <td>M</td> <td>M</td> <td>A</td> <td>T</td> <td>O</td> <td>S</td> </tr> <tr> <td>Endine</td> <td>R</td> <td>I</td> <td>N</td> <td>E</td> <td></td> <td>O</td> <td>I</td> </tr> <tr> <td>Moon</td> <td>I</td> <td>N</td> <td>N</td> <td>E</td> <td>B</td> <td>E</td> <td>L</td> </tr> <tr> <td>Recept</td> <td>M</td> <td>E</td> <td>G</td> <td>A</td> <td>N</td> <td>E</td> <td>V</td> </tr> <tr> <td>Lõpp- saade</td> <td>E</td> <td>M</td> <td></td> <td>E</td> <td>S</td> <td>N</td> <td>A</td> </tr> <tr> <td>Seisus- võim</td> <td>E</td> <td>E</td> <td></td> <td>P</td> <td>R</td> <td>E</td> <td>E</td> </tr> <tr> <td>Äärmis- sõlt</td> <td>A</td> <td>S</td> <td>T</td> <td>M</td> <td>A</td> <td>E</td> <td>H</td> </tr> <tr> <td>Saar</td> <td>K</td> <td>I</td> <td>H</td> <td>N</td> <td>U</td> <td>S</td> <td>R</td> </tr> <tr> <td>Mäe- peaks</td> <td>A</td> <td>L</td> <td>A</td> <td>I</td> <td>K</td> <td>A</td> <td>R</td> </tr> <tr> <td>Kõrg</td> <td>S</td> <td>O</td> <td>B</td> <td>I</td> <td>V</td> <td>U</td> <td>S</td> </tr> <tr> <td>Seisus- võim</td> <td>E</td> <td>N</td> <td>E</td> <td>A</td> <td>L</td> <td>E</td> <td>K</td> </tr> <tr> <td>Seisus- võim</td> <td>P</td> <td>A</td> <td>S</td> <td>I</td> <td>L</td> <td>E</td> <td>E</td> </tr> <tr> <td>U</td> <td>A</td> <td>N</td> <td>I</td> <td>L</td> <td>E</td> <td>K</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Mäe- peaks</td> <td>R</td> <td>A</td> <td>M</td> <td>I</td> <td>L</td> <td>E</td> <td>K</td> </tr> <tr> <td>Väli- alane</td> <td>A</td> <td>L</td> <td>B</td> <td>U</td> <td>A</td> <td>L</td> <td>O</td> </tr> <tr> <td>Helilooja</td> <td>V</td> <td>A</td> <td>L</td> <td>K</td> <td>O</td> <td>N</td> <td>E</td> </tr> <tr> <td>Kõrg</td> <td>I</td> <td>T</td> <td>I</td> <td>L</td> <td>O</td> <td>G</td> <td>E</td> </tr> <tr> <td>Mäe- peaks</td> <td>K</td> <td>U</td> <td>K</td> <td>E</td> <td>S</td> <td>E</td> <td>N</td> </tr> </table>								Spets. paber	Ä	M	M	A	T	O	S	Endine	R	I	N	E		O	I	Moon	I	N	N	E	B	E	L	Recept	M	E	G	A	N	E	V	Lõpp- saade	E	M		E	S	N	A	Seisus- võim	E	E		P	R	E	E	Äärmis- sõlt	A	S	T	M	A	E	H	Saar	K	I	H	N	U	S	R	Mäe- peaks	A	L	A	I	K	A	R	Kõrg	S	O	B	I	V	U	S	Seisus- võim	E	N	E	A	L	E	K	Seisus- võim	P	A	S	I	L	E	E	U	A	N	I	L	E	K		Mäe- peaks	R	A	M	I	L	E	K	Väli- alane	A	L	B	U	A	L	O	Helilooja	V	A	L	K	O	N	E	Kõrg	I	T	I	L	O	G	E	Mäe- peaks	K	U	K	E	S	E	N	Veera Saare romaan				Kidra- beib
								Spets. paber	Ä	M	M	A	T	O	S																																																																																																																																													
								Endine	R	I	N	E		O	I																																																																																																																																													
								Moon	I	N	N	E	B	E	L																																																																																																																																													
								Recept	M	E	G	A	N	E	V																																																																																																																																													
								Lõpp- saade	E	M		E	S	N	A																																																																																																																																													
								Seisus- võim	E	E		P	R	E	E																																																																																																																																													
								Äärmis- sõlt	A	S	T	M	A	E	H																																																																																																																																													
								Saar	K	I	H	N	U	S	R																																																																																																																																													
								Mäe- peaks	A	L	A	I	K	A	R																																																																																																																																													
Kõrg	S	O	B	I	V	U	S																																																																																																																																																					
Seisus- võim	E	N	E	A	L	E	K																																																																																																																																																					
Seisus- võim	P	A	S	I	L	E	E																																																																																																																																																					
U	A	N	I	L	E	K																																																																																																																																																						
Mäe- peaks	R	A	M	I	L	E	K																																																																																																																																																					
Väli- alane	A	L	B	U	A	L	O																																																																																																																																																					
Helilooja	V	A	L	K	O	N	E																																																																																																																																																					
Kõrg	I	T	I	L	O	G	E																																																																																																																																																					
Mäe- peaks	K	U	K	E	S	E	N																																																																																																																																																					
Pikk vokaal		Asesõna →		Kuld →																																																																																																																																																								
Toit →		Amet		A. Saali jutustus																																																																																																																																																								
Soome mehe- nimi			Noot →		Pill																																																																																																																																																							
Kuri- kuulus tänav Tallinnas			Proua																																																																																																																																																									
Graafik		Setu viljakus- haldjas Ese																																																																																																																																																										
Asjalude välja- selgitamine				"Olema" vorm																																																																																																																																																								
			Näitleja →																																																																																																																																																									

Uued töötajad

RMK Sagadi metsakeskus

1. oktoobrist asus RMK Sagadi looduskoolis metoodikuna tööle Helen Tuusti.

Tema ülesandeks on arendada looduskoolis põhikooli ja gümnaasiumi bioloogia ainekava kohaseid programme, sealhulgas m-õpet, mis seostab virtuaalset õpikeskkonda autentsega (loodus, muuseum) ning rakendada uuriva õppimise metoodikat looduskoolis ja metsamuuseumis. Helen on eelnevalt töötanud Äksi loodusmajas metoodikuna, koolis bioloogia-õpetaja ja logopeedina ning olnud RMK Sagadi metsakeskuses vabaaja programmide juhendaja. Lisaks õpib Helen Tallinna Ülikoolis loodusteaduste pedagoogika erialal. ■

Puiduenergeetikatalitus

1. oktoobrist on energiapuidu logistikuna ametis Tiit Liiv. Enne seda töötas Tiit Liiv 12 aastat Stora Enso Eesti AS erinevatel ametikohtadel, viimati logistik-transpordi korraldajana.

1. oktoobrist on energiapuidulogistikuna ametis Meelis Tamm, kes varasemalt töötas RMK Kagu regioonis.

16. septembrist on puiduenergeetikatalituses laohoidjatena ametis Indrek Rummel (endine Avinurme metskonna metsnik) ja Jüri Rute (endine Sonda metskonna metsnik). Alates 1. oktoobrist töötab samal ametikohal ka Rain Salk. ■

Metskonnad

2. novembrist töötab Läänemaa metskonnas metsnikuna Rein Karel. ■

Jõulupuu too metsast ise!

Jõulupuu toomine metsast on vana ja armas komme.
Riigimetsast saad endale sobiva puu ise välja valida!

Võimalusi selleks on kaks:

Juhendatud kuuseretked 16 looduskeskuses üle Eesti:

ERAISIKUTELE 18.–23. detsembril ja 28.–30. detsembril
TÖÖKOLLEKTIIVIDELE 10., 11. ja 14. detsembril

Registreeri end kuuseretkele: www.rmkk.ee/kuuseke

Omal käel metsast kuuse toomine:

Juhul, kui oled riigimetsast varemgi kuuske toonud ning sul on teada koht, kus seda teha võib, saad kuusele ka omal käel järele minna. Valitud kuuse eest saad tasuda nii internetipangas kui ka mobiiltelefonimaksuga. Lisainfo: www.rmkk.ee/kuuseke

Kuuseabi telefon 676 7842.

Juhime tähelepanu, et kuuseretki korraldades pakub RMK välja kohad, kust igaüks ise saab jõulupuu saagida. RMK ei müü looduskeskuste juures varem raiutud jõulupuid, samuti ei korralda me kuuskede transporti.

Järgmine Metsamees

Uue aasta esimeses ajakirjas räägime metsamajandusest. Loodetavasti on selleks ajaks saabunud ka metsatöödeks sobilik põhjamaiselt karge talv.

Samuti jätkame erakordsete persoonide ja ametite tutvustamist, uurime järgmist olulist RMK partnerit. Loodusfotode sarjas võtame loomade asemel ette kaunid maastikud, toidurubriigis vaatleme, mida talvel metsast hamba alla saab. Taas ilmuvad lastekas ja ristsõna.

Soovime kõikidele meie lugejatele
Kauneid jõule ning Head uut aastat!
Peatse kohtumiseni.